

П. Добрівлянський

УКРАЇНА В ДРУГІЙ СВІТОВІЙ ВІЙНІ
У СВІТЛІ ФАКТІВ

Товариство Української Студіюючої Молоді ім. Міхновського

Філадельфія

1963

П. Добрівлянський

УКРАЇНА В ДРУГІЙ СВІТОВІЙ ВІЙНІ

У СВІТЛІ ФАКТІВ

Товариство Української Студіючої Молоді ім. М. Міхновського

Філадельфія

1963

З приводу появи Збірника "Україна в другій світовій війні"

Праці, статті й доповіді про Україну, її минуле й сучасне — це чаша нектару, що оживлює душу української людини на чужині, відновлюючи та зміцнюючи її ідейну єдність з батьківщиною. Тому вітати треба й появу циклоstileвого збірника студентських доповідей п. з. „Україна в другій світовій війні”, виданої Українською Студентською Громадою в Балтіморі, Мд, ЗДА. Та на жаль, ця чаша затруєна. Ті, хто інспірував цю чашу нектару для українських студентів, не вагався влити в неї отрую.

У збірнику поміщено сім доповідей, автори яких за своїми партійно-політичними симпатіями діляться так: п'ять симпатиків організації полк. А. Мельника, один симпатик „двійки” і один симпатик революційної ОУН. Та цікаве, що коли два останні, зокрема ж симпатик ОУНр, послідовно додержувалися об'єктивності, так що навіть промовчували деякі позитивні, загальноукраїнського характеру моменти діяльності революційної ОУН, які могли б, на їх думку, викликати в когось підозріння, що вони хочуть робити пропаганду революційній ОУН, то про статті симпатиків організації полк. А. Мельника цього сказати ніяк не можна. І це не молоді студентки, авторки цих статей, винні в тому, що по всьому збірнику розлита отрую. Хто знайомий з за-кулісами сьогоdnішнього українського студентського життя, тому напевно відомо, що тим, хто долив отрую до статей цих авторок, симпатиків організації полк. А. Мельника, є керівник тієї організації на студентському відтинку, О. Зінкевич. У своєму „вступному слові” він каже, що нібито кожний автор старався виминати різні пристрасті і керувався перш за все здоровим розумом, щоб дати якнайбільш об'єктивно навітлену працю, одначе цієї засади не зумів додержатись він сам і не дозволив додержувати її тим, кому він „служив допомогою” в опрацюванні доповідей.

Замість історичної правди — побрехеньки

Першою в цьому збірнику йде стаття Оксани Пісецької з Балтимору п. з. „Гене́за українського повстанчого руху в Україні”. Суть цієї статті в тому, що авторка намагається показати, ніби український повстанський рух в Україні під час другої світової війни започаткував і створив Тарас Бульба-Боровець з організацією полковника Андрія Мельника. А в 1943 році долучилася до них ОУН під проводом Степана Бандери, яка „стягнула в ліси Волині й Полісся на весну 1943 року величезну кількість свого членства і симпатиків. Сотні й тисячі людей, які крилися від німецьких переслідувань, знайшли тут пристановище, каже авторка, і це дало змогу ОУН (В) перехопити ініціативу в свої руки й держати її вже до кінця війни.”

Простеньку побрехеньку, з якою сьогодні вже навіть її автори тільки крадькома виходять перед ширший український загал, соромлячись її в обличчі фактів і документів, підсувають, як бачимо молодій студентці, щоб з її рук з більшим довір'ям брали студенти до уст затруєний келих.

Чи справді здоровим розумом?

З цитованої заваги О. Зінкевича в його „вступному слові” виходить, що й панна Оксана Пісецька керувалася в своїй доповіді „в першу чергу здоровим розумом”. Так воно й повинно б бути, коли деякі моменти насвітлюється окремими сторонами занадто різко. Здорово думаючий студент, що справді шукає об'єктивної правди, повинен познайомитися з усіма версіями, виясненнями й насвітленнями і виробити собі на підставі того свою власну думку, керуючись здоровим розумом.

Та чи так сталося з авторкою статті „До генези повстанського руху”? Зовсім ні! От кілька прикладів.

Авторка твердить, що Тарас Бульба-Боровець створив УПА на спілку з організацією полк. А. Мельника, а весною 1943 р. „бандерівці” перехопили від них іні-

діятиву. Вона каже, що УПА Бульби-Боровця начисляла „вже з вибухом війни понад 10.000 вояків”. В 1942 році сили от. Бульки збільшуються, бо „сотні й тисячі людей входять в конфлікт” з німцями і тікають сюди, а врешті до формації от. Бульки присдуються всі військові відділи організації полк. А. Мельника. Авторка не подає чисельної сили тих відділів, бодай приблизно, але можна думати, що їх мусіло б бути теж бодай кілька тисяч вояків. Значить, літом 1943 р. УПА Бульби-Боровця і полк. А. Мельника мусіла б мати яких 20.000 вояків, якщо не більше. І от оцю двадцятитисячну армію повстанців, які мали за собою — як авторка твердить — безліч переможних боїв з большевицькими партизанами та з німецькою армією, одного дня влітку 1943 р. оточує сотня „бандерівської” УПА і... без одного пострілу ліквідус, так що тільки от. Бульба-Боровець не більше як із 40-ка своїми вояками зумів утекти. .

Якби авторка доповіді справді критично поставилась була до цієї побрехеньки, то вона потракувала б ту версію за таку нісенітницю, яку навіть дітям соромно переповідати. А якщо воно так справді було, як вона пише, то або всі ті повстанці от. Бульки й полк. А. Мельника були цілковите ніщо, коли їх двадцять тисяч дали так легко зліквідувати себе одній сотні „бандерівських” повстанців, або ті „бандерівські” повстанці були самі супермени, коли їх сотня знищила відразу яких двадцять тисяч вишколених найкращими військовими спецами Бульки і полк. Мельника, „бульбівсько-мельниківських” повстанців!

Хіба можна повторювати такі нісенітниці? Хіба здоровий розум не говорить, що вірогідним може бути і є лише свідчення другої сторони, а саме, що відділ от. Бульби-Боровця мав тоді не двадцять і не десять тисяч, а кругло сто (не сто тисяч, а таки сто!), чоловіка всіх разом, і при зустрічі із сотнею УПА („бандерівської УПА”), після переговорів, 63 з них прилучилося до УПА, а от. Бульба-Боровець із 30—40 своїми вояками відійшов.

А ось інший приклад. Авторка твердить, що армія от. Бульби в моментах вибуху німецько-більшевицької війни мала понад 10.000 вояків, а серед них багато колишніх полковників і генералів УНР. В іншому місці вона каже, що влітку 1941 р. до Бульби пішов разом з іншими, з доручення проводу організації полк. А. Мельника, Олег Жданович, який там „згодом став шефом штабу УПА”. Здоровий розум мусів би авторці сказати, що Олег Жданович, щоб стати шефом штабу, мусів би бути досвідченим вояком в ранзі щонайменше полковника, як не генерала, коли перевищив в армії Бульби всіх високих старшин УНР, як напр., ген. Ступницький та ін., і зайняв найвище по командирові становище в „10 чи 20-тисячній” армії повстанців. А тим часом, — Олег Жданович — він ще живе і відвідував недавно ЗДА, у тих часах був молодою людиною вояком у поезії і поетом у вояцькому ділі — яка ще пороку не нюхала. І коли організація полк. Мельника, маючи до диспозиції таких військовиків, як ген. Капустяньський, ген. Курманович, полк. Сушко, полк. ген. штабу Колосовський, сот. Чучкевич та багато інших, призначає на шефа штабу 10- чи 20-тисячної повстанської армії не когось із тих вояків-старшин, а молодую людину, початкуючого „поета”, а отаман Бульба-Боровець, що (як подас офіційний збірник організації полк. Мельника „ОУН 1939-54”) діяв з доручення Андрія Лівницького, погодився на те, то чи не говорить здоровий розум, що в цьому писанні нема ніже на цента здорового розуму, а є тільки пропагандивна „буйда”?

Або ще інше: авторка пише, що „в тому часі прилучився до руху от. Т. Бульби Іван Мітрінга, член Політичної Колегії ОУН (Б), який робив заходи для творення партії революційних демократів”. Це правда. При допомозі Івана Мітрінги Тарас Бульба-Боровець створив був на початку 1943 р. „Українську Національну Демократичну Партію”, але чи здоровий розум не говорить, що коли Тарас Бульба оформлює свій рух в політичну партію з окремою назвою, в якій виразно

вживається слово „партія”, з окресленою партійно-політичною програмою, то це була не повстанська армія Бульби-Боровця, а — політична партія з мілітаристичною закраскою.

Врешті авторка, згадуючи про смерть командира першого відділу УПА Сергія Качинського-Остапа та Довбешки- (а не Довбушенка) -Коробки, командира першої сотні УПА на Волині, каже, що „в їх особах гинуть визначні бойовики, які стояли на принципі якнайтіснішої співпраці всіх українських визвольних сил”. Зовсім слушно! Але коли обидва визначні бойовики, що справді стояли на принципі якнайтіснішої співпраці всіх українських визвольних сил, не йдуть в ряди „армії” Тараса Бульби-Боровця, якого обидва вони добре знали (м. ін. рідна сестра Сергія Качинського, як кур’єр ОУН, переводила Бульбу-Боровця напередодні війни до УССР), але організують **перший відділ Української Повстанської Армії** на тому ж Поліссі і першу сотню УПА на Волині, то чи не впливає з цього на здоровий розум, що ніякої Української Повстанської Армії Бульби-Боровця чи когось іншого до того часу не було?

Та авторка в усіх цих питаннях, замість шукати об’єктивної правди, повторила безкритично партійну казочку про те, чого ніколи не було.

Свавільне натягання фактів

При об’єктивному досліджуванні правди строге зіставлення фактів і точне подавання вживаних цитат має засадниче значення. Це повинно бути відоме й авторці цієї статті, але вона цю вимогу цілком ігнорує. Вона пише так: „І тут від самого початку (німецько-московської війни) до голосу приходить Українська Повстанська Армія під проводом от. Тараса Бульби-Боровця.” А трохи далі пише, що „на весну 1940 р. Т. Бульба-Боровець переходить нелегально совєтський кордон і організує повстанчі протибольшевицькі відділи під назвою „**Поліська Січ**”. З вибухом війни ці від-

діли нараховують вже понад 10.000 вояків". Ну, то як же справді називалася та формація Т. Бульби-Боровця, „Українська Повстанська Армія“, чи „Поліська Січ“?

Ми знаємо, що вона називалася „Поліська Січ“, а не „УПА“, і це повинна авторка знати, бо це подають документи організації полк. А. Мельника, а в офіційному збірнику організації п. з. „ОУН 1929-54“ на стор. 333 знаходимо дослівний текст документу, в якому говориться, що „Обидві сторони (т. зн. Бульба і ПУН, — П. Д.) вирішують·слідуючу постановку справи: 1. Створити на терені Полісся, неопанованого жадним з окупантів, військову революційну базу, оперту на піддержку українського громадянства. В розбудові тієї бази мають змогу взяти участь всі самостійницькі українські сили. Основою цієї акції треба вважати **Поліську Січ...** 3. Не входити... в непосредні збройні сутички з німецьким окупантом.”

З цього документу організації полк. Мельника здоровий розум мусить робити такі висновки: 1. Не „Українською Повстанською Армією“, але „Поліською Січчю“ звалася організація Бульби-Боровця, бо так її послідовно називається в тому та інших документах, а назви „Українська Повстанська Армія“ ніде в тих документах для окреслення організації Бульби-Боровця не вживається. 2. В тому документі говориться виразно, що Бульба і провід організації полк. Мельника рішають щойно створити військово-революційну базу, значить — „Поліська Січ“ ще нею не була. 3. В основу запланованої акції ставиться виразно „Поліську Січ“ і ані словом не передбачається змінити її назву на „Українська Повстанська Армія“. 4. Бульба і Провід організації полк. Мельника виразно постановляють, що організована ними військова частина бодай „до певного часу“ не сміє входити в збройні сутички з німецьким окупантом. (Про те, що робила в дійсності „Поліська Січ“, свідчить у тому ж збірнику „ОУН 1929-54“ на стор. 157 Д. Андрієвський, член Проводу

організації полк. Мельника: „Постава українських партизан, згуртованих в Поліську Січ” під проводом от. Тараса Бульби. Вони співпрацювали літом 1941 року з німцями при очищенні Полісся від червоних банд”).

Отже, на якій підставі авторка твердить, що відділ Бульби-Боровця звався „Українська Повстанська Армія”? Навіщо фальшувати історію і натягати факти? Навіщо затруювати студентські душі, які хочуть пізнати правду, фальшуванням?

Деяку дезорієнтацію могло внести твердження Д. Андрієвського, подане в книжці „ОУН 1929-54” на сторінці 157: „На серпневій нараді у Львові Т. Бульби з членами ПУН О. Сеніком та М. Сціборським, вони уклали плян перетворення Поліської Січі в Українську Повстанську Армію”. Але й із цього виходить зовсім ясно, що до того часу формація Бульби-Боровця Українською Повстанською Армією не була, ані назвою, бо назва її була „Поліська Січ”, ані суттю, бо, як свідчить той же член проводу організації полк. Мельника, Д. Андрієвський, вона співпрацювала з німцями, а Українська Повстанська Армія вела збройно-політичну боротьбу проти всіх окупантів України, отже проти большевиків і проти німців, а не проти большевиків з німцями, чи проти німців з большевиками. „Поліську Січ” — каже Д. Андрієвський — мали щойно перетворити в Українську Повстанську Армію.

Але й це твердження Д. Андрієвського має значення тільки як вислів переконання та підтвердження об’єктивного факту, що „Поліська Січ” Бульби Українською Повстанською Армією не була, а щоб нею стати, то її треба було перетворити. Бо далі твердження Д. Андрієвського, що постанову перетворення „Поліської Січі” в УПА тоді було таки прийнято, не відповідає правді і переконливо заперечене документом у тому ж самому офіційному збірнику організації полк. А. Мельника, який ми згадували. В тексті домовлення Бульби-Боровця з проводом організації полк. А. Мельника немає

ніякої згадки про таке рішення перетворити „Поліську Січ” в Українську Повстанську Армію. Назви „Українська Повстанська Армія” там ні разу не вживається, а по суті постановляється „не входить в збройні сутнички з німцями”. Значить, своє твердження Д. Андрієвський зродив уже на еміграції самовільно, підсунувши її під постанову з серпня 1941 р. явно всупереч текстові тієї постанови. А тому кожен об’єктивний дослідник, керуючись здоровим розумом, мусить таке твердження, що явно суперечить текстові постанови, визнати фальсифікатом і відкинути його.

Та авторка доповіді, про яку мова, безкритично повторює всі твердження однієї партії та ще й підфальшовує історичні факти. І коли навіть партія, якій вона беззастережно вірить та на якій свідченнях спирає всі свої твердження, подає переконливі документи і свідчення з серпня 1941 р. про те, що формація Бульби-Боровця бодай до того моменту „Українською Повстанською Армією” ні своєю назвою, ні своєю суттю не була, бо її назва звучала „Поліська Січ”, а її дією було помагати німцям в боротьбі з большевицькими партизанами, то авторка доповіді не хоче знати цих документів і підсовує українським студентам свою власну (піддану їй) версію-фальшивку. нібито вже від перших днів німецько-большевицької війни існувала й діяла „Українська Повстанська Армія” під проводом от. Бульби-Боровця, яка „з вибухом війни... нараховувала... вже понад 10.000 вояків”.

До джерел для висвітлення тих подій революційної ОУН авторка доповіді поставилась легковажно, а не раз то й злобно. Наприклад, вона вириває одну постанову Другої Конференції революційної ОУН, в якій говориться: „Критику німецької політичної господарської системи ведемо шляхом роз’яснювальної пропаганди серед мас, боротьби з висулжниками й опортуністами”, отже постанову, яка виразно відноситься до господарської системи, що її впроваджували в Україні німці, та до тих українців, які піддержували ту систему, і ро-

бити такий висновок: „Ці постанови вказують, що з початком 1942 р. ОУН (Б) ще не була готова до повстанської боротьби”. А далі: „Весною 1943 р. ОУН (Б) переключасться також на відкриту боротьбу з німцями і большевицькими партизанами”, А тим часом документи і факти, явно суперечать цьому твердженню і таким „висновкам”, але вона їх просто промовчує.

А чейже в постановах Першої Конференції революційної ОУН в вересні 1941 р. говоритья виразно в точках е, є і ж про пропагандивно-роз'яснювальну підготову до активної боротьби з німецьким окупантом, про розкриття німецьких плянів поневолення і колонізації України, про таку ж акцію проти нових намагань большевизації українських теренів, що її проводять на-силані Москвою в Україну агенти й партизанські диверсійні групи; (є) про збірку та магазинування зброї; (ж) про вишкіл нових провідних кадрів для визвольної боротьби”.

Чому ж тоді, коли шукається об'єктивної правди, промовчується цей промовистий документ-деклярацію революційної ОУН про збірку й магазинування зброї та про вишкіл військових кадрів для боротьби з німецьким окупантом у тому періоді, коли от. Бульба-Боровець, згідно із свідченням члена ПУН Д. Андрієвського, із своєю „Поліською Січчю” співпрацював з німцями, а на нараді Бульби з членами ПУН виразно постановлялося, що організовані ними військові відділи, які повинні „давати азиль усім zagrożеним самостійникам та місце їхнього безпечного перебування”, мусять не входити в безпосередні збройні сутички із німецьким окупантом”?

Отже якщо прийняти, що в тому часі, тобто в першому році німецької окупації, ні революційна ОУН, ні організація полк. А. Мельника, ні Бульба-Боровець із своєю „Поліською Січчю” не були ще технічно готові до зачіпних боїв з німцями, то хто з них трьох, на підставі цих документів, був готовий морально-політично

до відкритої збройної боротьби з німцями — той, хто співпрацював з німцями і в таємному внутрішньому договорі з партнером застерігався проти збройних зустрів з німецьким окупантом, чи той, хто ясно говорить про військову підготовку до збройної боротьби з німецьким окупантом?

Така сама постава авторки доповіді й до самих фактів. Вона, наприклад, признає факт, що вже в жовтні 1942 р. з ініціативи революційної ОУН був організований перший відділ УПА на Поліссі і перша сотня УПА на Волині і що 7 лютого 1943 р. був уже зведений одним із цих відділів УПА відвертий бій з німцями, але робить навмисно фальшивий висновок, що „весною 1943 р. ОУН (Б) переключасться також на відкриту боротьбу з німцями і большевицькими партизанами”. З чого переключасться — відвертих боїв з німцями на відкриту боротьбу з німцями? Чи може з відкритих боїв з большевицькими партизанами на відверту боротьбу з большевицькими партизанами? Адже й обидва командири перших відділів УПА, Качинський-Остап і Перегійняк-Коробка не лише зводили бої з большевицькими партизанами і німцями, але й загинули в тих боях з німцями ще перед початком весни 1943 р. То як же це виходить, що обидва вони, як командири відділів УПА, звели низку боїв з німцями й большевицькими партизанами і згинули в боях з німцями, не вспівши „переключитися на боротьбу з німцями й большевицькими партизанами”?! Вони ж обидва були провідними членами революційної ОУН і діяли з доручення революційної ОУН. Чи ж не протестує здоровий розум кожної людини, не притьмарений чадом партійної злоби, проти такої логіки і такого підходу до фактів!!

Конфронтація джерел

Кожному дослідникові відомо, що для певних висновків кончежна конфронтація джерел, особливо тих, якими користується дослідник. Мусіла б знати цю важли-

ву засаду наукової праці й доповідачка, оскільки вона студентка університету. Та коли б вона схотіла пошанувати цю вимогу наукової праці, тоді її мусіло б було застановити хоч би таке зіставлення „документів” одної і тієї самої організації полк. А. Мельника.

У збірнику „ОУН 1929-1954” кількома наворотами подано, що вліті 1941 року прийшло до певного узгодження між Бульбою-Боровцем і проводом організації полк. А. Мельника, у висліді чого, як подає доповідачка, „5 серпня 1941 р. підписано спільну умову, згідно з якою всі військові кадри ОУН-М вливаються в УПА (тобто в „Поліську Січ” — П. Д.). Вже зразу відходять на Волинь старшини Домазар, сот. Терлиця, пор. Кедюлич та інші. Серед них вирізняється Олег Жданович, який згодом стає шефом штабу УПА”. А у виданій тією ж організацією полк. Мельника брошурі О. Шуляка „В ім'я правди” на стор. 12 подано: „Бульба зменшував свої відділи, як міг, і коли 16 листопада 1941 р. німці в Олеську розв'язували „Поліську Січ”, то це вже було лише кілька сотень. І зброю склали лише вони — решта розійшлася по хатах, заховавши зброю”.

Як погодити ці два свідчення тієї самої організації, коли їх сконфронтувати? Отаман Бульба-Боровець договориється з проводом організації полк. Мельника про об'єднання всіх повстанських загонів, організація полк. Мельника висилає до повстанської армії отамана Бульби своїх найкращих військових старшин, а найкращий із найкращих, Олег Жданович, стає шефом Штабу об'єднаної „бульбівсько-мельниківської УПА” і, спираючись на спільну постанову розбудовувати й скріплювати цю „спільну УПА”, вони доводять до того, що по трьох місяцях спільної праці із 10-20-тисячної (як твердить доповідачка) повстанської армії залишається, внаслідок того, що „Бульба зменшував свої відділи, як міг”, „лише кілька сотень”. А коли місцева німецька влада в Олеську повідомила, що вона розв'язує „Поліську Січ”, то й ті останні кілька

сотень складають перед німцями зброю або „розходяться по хатах, заховавши зброю”?.. Якщо це був вислід тримісячної праці Олега Ждановича, шефа штабу, то він був дійсно „Геніяльним” шефом штабу повстанської армії!

У тій же брошурці „В ім'я правди” на стор. 20 читаємо: „На Волині весною 1943 року було три армії: 1) мельниківців, 2) бандерівців і 3) бульбівців”. Цікаво, звідки взялися весною 1943 р. дві армії мельниківців і бульбівців, коли на підставі договору з 5 серпня 1941 р. між Бульбою й проводом організації полк. Мельника їх відділи, як ми раніше чули, об'єдналися і злилися в „одну УПА”, головним командантом якої залишився Бульба-Боровець, а шефом штабу став Олег Жданович? Розійшлися між серпнем 1941 і весною 1943 р., роз'єдналися знову на дві окремі армії — на „мельниківську” і „бульбівську”? А якщо вони роз'єдналися, то котра з них була „правдива УПА”? Чи може обидві вони „правдиві УПА”? І хто був головним командиром мельниківської УПА — той самий Олег Жданович, що й далі залишався шефом штабу УПА Бульби?

У збірнику „ОУН 1929-54” на стор. 272 член організації полк. Мельника Я. Шумелда обговорюючи працю в Києві в 1941 р., каже: „Праця над організацією молоді проводилася швидким темпом, і в ній окремо відзначилися М. Гнатів та Соболь. Доповідями допомагав їм О(лег) Жданович”. А доповідачка Пісецька, спираючись на інші свідчення тієї ж організації Мельника, твердить, як ми вище цитували, що пан О. Жданович був висланий проводом організації Мельника до повстанської армії Бульби і там зайняв пост шефа штабу. То як же це — О. Жданович був шефом штабу повстанської протинімецької армії на Поліссі і в той же час, у грізних умовах війни, давав доповіді для молоді у Києві? Чи може займався молоддю в Києві і „додатково” керував з Києва, як шеф штабу, протинімецькою і протибольшевицькою боротьбою „мельниківсько-бульбівської УПА” на Поліссі?

Така сама суперечність стосується й другого висланця організації полк. А. Мельника до „Поліської Січі”, Зенона Домазара, про якого говориться, що він був висланий до „Поліської Січі” як військовий старшина і там належав до керівного штабу „бульбівсько-мельниківської УПА”, але член проводу організації полк. Мельника, Ярослав Гайвас, заявляє („ОУН 1929-1954”, стор. 299), що „ПУН передає керування справами Центрального Керівництва Зенонові Домазарові-Аркадієві, який і веде його до кінця 1942 і в 1943 рр., аж до свого арешту”. Отже, де, властиво був З. Домазар у 1942 р. — на Поліссі як член керівного штабу „бульбівсько-мельниківської УПА”, чи в Києві як провідник центрального керівництва організації полк. Мельника?

Критичнодумаюча людина мусіла б внаслідок такої конфронтації джерел прийти до висновку, що „документи” організації полк. Мельника, на жаль, дуже часто не є ніякими документами, а є свобідно фабрикованою пропагандивною літературою, автори якої часто заганняють в кут славного Пана Чванківського з його оповіданням про те, як він лазив на небо по дереві, що вирросло з кілка, забитого ним у його коня, а потім спускався по всуканому з полови шнурку, і коли йому забракло шнурка, то рвав шнурок вгорі і надточував вниз.

Отак „шеф штабу” „бульбівсько-мельниківської УПА”, Олег Жданович-Шуляк, рве і надточує не шнурок з полови, а „багатотисячну повстанську армію”. Насамперед він твердить, що „УПА отамана Бульби” мала в половині 1941 р. понад десять тисяч бійців, але з цим затяжко вияснити, чому наприкінці 1941 р. така численна протинімецька повстанська армія на вимогу німецької окупаційної влади склала зброю, тому він „рве згори” свого шнурка з полови і вияснює, що... це сам отаман Бульба „зменшував свої відділи, як міг, і коли німці розв'язували „ту протинімецьку армію”, то „це вже було лиш кілька сотень”. Але ж потім він твердить, що „бандерівці зліквідували мельни-

ківсько-бульбівську УПА”, а її, виходить, вже не було, бо одні склали зброю перед німцями, інші — пішли до дому; тому „шеф штабу” Жданович-Шуляк знову рве полов’яний шнурок і твердить, що на весну 1943 р. та армія вже знову існувала і то вже не в одній, а в двох постатях — мельниківської і бульбівської. Ну, і так далі.

Щоб показати на інших прикладах, якими несерйозними є „документи” тієї організації, заглянемо в офіціоз ОДВУ „Самостійна Україна” за жовтень-листопад-грудень 1952 р., де (стор. 18) провідний член організації полк. Мельника В. Шемердяк дає таку заяву: „Покійний вже сьогодні, зловлений і повішений більшевиками на ринку в Станиславові проф. Княжинський”... і т. д. А тим часом це зовсім незгідне з правдою, бо ж проф. Княжинський, повернувшись із більшевицьких концтаборів, переїхав до ЗДА і тут помер недавно. Справа в тому, що так могло статися, отже — те, що могло статися, мельниківські публіцисти подають як факти.

І на таких „документах” та на так спрепарованих „фактах” спирає доповідачка свої „об’єктивні досліді”!

А ось ще один такий же легкий до здемаскування „факт”, поданий тим же провідним членом організації полк. А. Мельника, В. Шемердяком. В „Самостійній Україні” за жовтень-листопад-грудень 1952 р. на стор. 10 він пише:

„В останній вівторок місяця травня 1944 року через просмик у Сянках переїздила дивна валка. Був це майже в комплекті провід того середовища, що його боронить проф. Шанковський. (З контексту статті ясно, що Шемердяк говорить про Провід революційної ОУН. — П. Д.). Кілька авт тягарових і чотири особові завели „революційну еліту” до прекрасного курорту в Семмерінгу на території „ворожої” Німеччини”.

Хто цікавиться революційно-визвольною боротьбою українського народу, той зовсім легко може на під-

ставі повідомлень про загибель членів революційної ОУН на рідних землях, реконструювати склад Проводу революційної ОУН в 1944 р. і перевірити, де вони були в той час — на „прекрасному курорті в Семмерінгу” під Віднем, як твердить В. Шемердяк, чи, може, на рідних землях, у тяжкій боротьбі з окупантами. На підставі такої реконструкції виходить безсумнівно, що членами триособового Бюро Проводу революційної ОУН в той час були: Тарас Чупринка-Шухевич-„Тур”, як Голова Проводу і Дмитро Маївський-„Тарас” та Ростислав Волошин-„Павленко”, як члени Бюро Проводу; а далі членами Проводу були: ген. Дмитро Грицай-„Перебийніс”, полк. Олекса Гасин-„Лицар”, Яків Бусел-„Київський”, Ярослав Старух-„Стяг”, а теж інші провідники, Дмитро Клячківський-„Савур”, Омелян Грабець-„Батько”, Василь Коваль та ще кілька інших. Ніхто, ні один з цих членів Проводу революційної ОУН не їхав „в останній вівторок місяця травня 1944 р. через просмик у Сянках” до Семмерінгу. Всі вони були тоді й потім ввесь час на рідних землях, і всі вони, за винятком Ковалья-Леміша, загинули в бою з окупантом на українських землях. А Степан Бандера, Степан Ленкавський і Ярослав Стецько перебували тоді в німецьких концтаборах.

Та член організації полк. Мельника, В. Шемердяк на сторінках офіціозу ОДВУ подає як факт, що всі вони „майже в комплекті” виїхали „в останній вівторок місяця травня 1944 р.” до прекрасного курорту під Віднем.

І таким „свідкам”, таким сконструйованими тими свідками „фактам” доповідачка вірить безкритично й беззастережно. І на підставі цього береться писати історію.

Про котру ж це УПА мова?

Поставивши в заголовку доповіді завдання дати „критичний, на здоровому розумі спертій” розгляд виникнення українського повстанського руху в другій

світовій війні, авторка звела це до виникнення УПА, і поставила тезу, що УПА створив у 1940 р. отаман Бульба-Боровець, в 1941 році до неї влилася організація полк. А. Мельника, весною 1943 року ОУН під проводом С. Бандери створила другу УПА, яка „перехопила ініціативу” від першої, що вже мала 10 до 20 тисяч вояків, і перестала існувати. Чому — з жалю, що їй „друга” українська самостійницька УПА перехопила ініціативу, чи з якихсь інших причин? Авторка цього не вяснює. Отак просто більше як десятитисячна армія повстанців під командою от. Тараса Бульби-Боровця і Олега Ждановича, як шефа штабу (його військового ступеня — був він сотник, полковник, генерал чи маршал — так і не знаємо) перестала одного дня існувати і... все.

Супроти цього, хочеться поставити авторці питання, про яку ж це вона УПА говорить? Що вона взагалі розуміє під УПА?

Коли мова про УПА, тобто Українську Повстанську Армію, то кожен має на увазі ту армію, командиром якої впродовж семи років був ген. Тарас Чупринка (Роман Шухевич), а по його смерті, від 5.3. 1950 — полк. Василь Коваль. Ця УПА від перших днів свого постання вела безкомпромісову боротьбу проти московсько-більшевицького і проти німецького окупантів. Це бо під її прапорами, в її рядах, український нарід вкрився невмирущою славою в геройській боротьбі за українську державу проти німецького і московського окупантів у періоді другої світової війни і після неї.

А про постання цієї УПА говорить її Головне Командування в своїх офіційних роз'ясненнях і заявах. В окремій заяві Головного Командування УПА за підписом головного командира ген. Тараса Чупринки з 25 вересня 1947 р. говориться про це:

„Головне Командування Української Повстанської Армії заявляє: 1. Українська Повстанська Армія посталала з бойових груп ОУН, керованою С. Бандерою, в 1942 р. в умовах завзятої боротьби українського на-

роду проти гітлерівських загарбників. На протязі 1942-43 р. до УПА долучилися широкі українські народні маси. УПА стала виразно всенародною збройною силою... 4. Українська Повстанська Армія понадпартійна. В ній борються всі, кому дорога справа Самостійної Української Держави, без різниці поглядів, політичних переконань і партійної приналежності. Але рівночасно з цим УПА цілком визнає той велетенський вклад, що його внесла ОУН, керована Степаном Бандерою, в справу утворення, зміцнення й розвитку УПА. ОУН поклала основи під УПА. Вона скріпила її своїми високодійними кадрами — члени ОУН становлять понад 50% усього складу УПА, — вона обстоювала її політично від нападів як збоку національних ворогів України, так і збоку своїх партійних противників; вона доклала найбільше зусиль для успішного розвитку УПА”.

А в наказі Головного Командування до УПА з 14 жовтня 1947 читаємо: „Минає п'ять років з того часу, як член ОУН Остап почав на Поліссі організувати збройні групи для боротьби з окупантами України. Маленькі ці групки, борючись рівночасно з німцями й большевицькими партизанами, дали початок новим формам революційно-визвольного руху — Українській Повстанській Армії”.

30 травня 1947 р. Українська Головна Визвольна Рада на пропозицію Головного Командування видала Постанову про визнання дня 14 жовтня 1942 р. днем постанови Української Повстанської Армії. В цій постанові сказано: „В місяці жовтні 1942 р. на Поліссі постали перші збройні відділи, що дали початок Українській Повстанській Армії. Для зафіксування цього історичного моменту визнається день 14 жовтня 1942 року днем постанови УПА”.

А в поширюваному на Закерзонні звернення УПА з 1946 р. говориться про генезу УПА: „2. Український визвольний рух ніколи не орієнтувався на гітлерівську Німеччину. Від початку німецької окупації Укра-

їни він боровся проти гітлеризму. Вже 30 червня 1941 р. український визвольний рух проклямував відновлення Української Незалежної Держави та утворив уряд з п. Я. Стецьком на чолі. Це був ясний протинімецький акт, що розпочав трирічну героїську боротьбу українського народу проти німецької окупації. Саме в цій боротьбі виросла Українська Повстанська Армія (УПА)".

Якщо хтось висуває іншу, зовсім протилежну версію про генезу УПА, то кому треба вірити: Головному Командуванню УПА, зокрема її Головному Командирові, який сім років керував нею, чи членові еміграційної партії, який в цій УПА ні одного дня не був, а зважається, з партійницьких мотивів тут, на еміграції, закидати брехню Головному Командуванню й Головному Командирові УПА своїми вигадками?

Зовсім інша справа, що в другій світовій війні побіч УПА існували в Україні деякий час інші українські партизанські відділи, а саме „Поліська Січ” під командуванням отамана Тараса Бульби-Боровця, переіменована пізніше на „УНРА — Українська Національно-Револьюційна Армія”, і два або три партизанські відділи організації полк. А. Мельника: один під командуванням пор. Блакитного в південній Крем'яничині, другий під командуванням пор. Білого на Володимирщині і, мабуть, ще третій під командою пор. Волинця в Рівенщині. Але ж і в 1917-20 роках існували й діяли в Україні побіч армії УНР різні повстанські загони, і твердити, наприклад, на основі боїв Махна з більшовиками, німцями й денікінцями, що армія УНР постала з партизанських загонів Махна, якому Міхновський, а потім Коновалець і Петлюра „відібрали ініціативу”, є очевидним нонсенсом. Таким очевидним нонсенсом є й роблення з самого факту існування партизанських загонів Бульби-Боровця й організації полк. Мельника висновку, що саме вони створили УПА.

Їх відношення до УПА і їх роллю в генезі УПА тре-

ба розглядати критично з дорозумом і на основі фактів.

А факти загальновідомі:

1. Революційна ОУН від самого початку німецько-більшевицької війни пішла на шлях принципового державництва. Актом 30 червня 1941 року заманіфестовано принцип державницької самостійності України; цього акту ОУН ніколи не відкликала. Коли німці розкрили своє протиукраїнське обличчя, ОУН перейшло до боротьби проти німців. Зразу, впродовж одного року, проходила психологічно-політична підготовка українського загалу і власна військово-технічна підготовка до збройної протинімецької боротьби, в ході якої творяться самооборонні збройні боївки ОУН, які збільшившись українськими патріотами з-поза членства ОУН, перетворюються у відділи Української Народної Самооборони (званою теж Українська Національна Самооборона), і врешті з боївок ОУН і відділів Української Народної Самооборони зростаються перші відділи Української Повстанської Армії, з яких першим був відділ, зорганізований на Поліссі Сергієм Качинським-Остапом, військовим референтом Крайового Проводу ОУН на північно-західніх українських землях, в жовтні 1942 р. Впродовж 1942-43 рр. відбувається організаційне оформлення всіх відділів в одностайну УПА з єдиним Головним Командуванням УПА на чолі з Головним Командиром, яким став ген. Тарас Чупринка. УПА веде весь час безкомпромісову боротьбу проти німецького окупанта і проти большевицьких партизанів, а після відступу німців — проти московсько-більшевицького окупанта. Політично УПА підпорядковується створеній з її ініціативи в липні 1944 року Українській Головній Визвольній Раді як революційному підпільному урядові України на рідних землях.

2. Організація полк. А. Мельника пішла на шлях еволюції: вона вірила, що самостійну українську державу можна буде створити в ході еволюції політично-

го положення, при засадничій співпраці з німцями. Та коли влітку 1941 р. виявилось, що німецький уряд проти державної самостійності України, організація полк. Мельника зайняла негативне становище до акту 30 червня 1941 р., яким проголошено відновлення державної самостійності України всупереч волі німців. В плані тієї еволюційної дії організація полк. Мельника творить на взір Українського Центрального Комітету в ГТ (УЦК), — на терені України Українські Національні Ради, які повинні мати апробату німецької окупаційної влади, як репрезентації місцевого населення, що діє в співпраці з окупаційними німецькими властями. Але німецька реакція була несподівано жорстка: замість апробати такої діяльності, прийшла заборона для УНРад, і окремі члени організації полк. Мельника, які розгорнули зашироку, на думку німців, суспільно-політичну діяльність з характером самостійництва, були заарештовані й розстріляні. Для рятування інших своїх членів, яким теж загрожувало арештування й розстріл, організація полк. Мельника творить згадані два чи три партизанські загони, в яких ті члени повинні були знаходити азиль.

Про такий саме стан в тому часі говорить виразно в офіційному звідомленні організації полк. Мельника про Конференцію тієї організації в половині серпня 1942, („ОУН 1929-1954“, стор. 295):

„Барда (доповідач, провідний член, — П. Д.)... обґрунтував вимогу повного, всебічного й безпосереднього виступу проти німців. Треба не лише скріпляти свої протинімецькі позиції, але рівнорядно з тим розгорнути відповідну протинімецьку пропагандивну офензиву. Цей „максималізм у пропаганді“, як висловлювався Барда, повністю виправданий як загальним становищем в світі, так і особливо становищем в Україні. Збройні відділи, які тут і там існують при Організації і виявляють тільки спорадичну діяльність, мусять стати не лише допоміжним і охоронним чинником, але самостійним сектором широкорозгорненої дії. Такі від-

діли своєю дією якнайбільше розгорнуть політичну боротьбу, а крім цього вони стануть найкращими рамками для схоплення щораз більшої кількості „вільних людей”, тобто таких, що ввійшли в конфлікт з німецькою владою і живуть поза законом. Розгортання збройних відділів дасть змогу всім тим людям включитися туди”.

3. Зовсім окремо, з власної ініціативи, творить Тарас Боровець-Бульба в 1941 р. в Олевську на Поліссі відділ української поліції під назвою „Поліська Січ”. Зразу діє в порозумінні із створеним актом 30 червня 1941 р. українським 'правлінням, але опісля переходить до співпраці з німецькими окупаційними властями для побороювання большевицьких партизанів. Та німецькі партійні власті були проти існування будь-яких українських військових відділів, тому Боровець дістав в листопаді 1941 р. від німецької влади доручення здати зброю і „Поліську Січ”, що складалася тоді з 150-300 осіб, розв'язати. Це доручення німецької влади п. Боровець виконав. В лютому 1942 р. Бульба-Боровець перейшов з 15-20 людьми в підпілля і продовжував існування „Поліської Січі” як партизанського загону, ведучи переговори то з німцями, то з большевиками.

В такій ситуації, коли в 1942-43 рр. проходило злиття всіх українських національно-самостійницьких партизанських відділів в єдину УПА, командування УПА звернулося й до відділів організації полк. Мельника та до Бульби-Боровця з закликом влитися і їм у ряди всенациональної Української Повстанської Армії. Одна частина партизанів організації полк. Мельника включилася в УПА, — з-поміж них пор. Поль-Польовий став командиром Старшинської Школи УПА, а друга частина перейшла на службу німців, створивши окрему військово-поліційну частину „Український Леґіон Самооборони” під командуванням штурмбан-фюрера СД Бігельмаєра. З проводу організації полк. Мельника Ольжич-Кандиба заявився за співпрацю з УПА, решта — проти. У зв'язку з переговорами про-

воду організації полк. Мельника з Командуванням УПА внарештувано членів мельниківського ПУН та ще деяких провідних членів цієї організації. Під час слідства Ольжича-Кандибу гестапівці закатували на смерть, а всіх інших, як непричетних до дій УПА, звільнили. До УПА влилось опісля ще чимало членів організації полк. Мельника. Але сама організація полк. Мельника як організація і, головне, її провід, свого негативного становища до УПА аж до кінця війни і ще довгі роки по закінченні другої світової війни не змінили і аж до остаточного упадку Німеччини залишалися у відношенні до Німеччини вірними тактиці протестів і меморіалів.

Бульба-Боровець поставився до вимоги злиття всіх партизанських загонів в єдину, одностаїну Українську Повстанську Армію неприхильно. Остаточним вислідом цього було те, що в серпні 1943 р. відділ Бульби-Боровця, який мав тоді всього коло ста людей, при зустрічі з сотнею УПА під командою Дороша розбився: 63 особи, в тому числі три колишніх вищих старшини УНР, перейшли до УПА, а Бульба-Боровець з коло 40 особами, між якими був і його „шеф штабу” Жданович, не погодилися ввійти в склад УПА і відійшли, щоб теорити нову партизанську формуцію під назвою „УНРА -- Українська Національно-Револьюційна Армія”, як військову частину „Української Національно-Револьюційної Партії”. Але через три місяці після того гестапо під час нових переговорів Бульби з німцями заарештувало його і звільнило аж у 1944 р., коли німці були змушені відійти з України. З його арештуванням УНРА перестала існувати. Звільнений в 1944 р. з німецької тюрми, Бульба-Боровець одержав від німців титул „генерала” і завдання організувати українські протибольшевицькі повстанські загони. Але він пробув уже до кінця війни в Німеччині, а по закінченні другої світової війни, разом із своїм „шефом штабу” Ждановичем, помандрував не до своєї УНРА в Україну, (бо з неї ж ще в 1943 р. нічого не вийшло),

але до табору втікачів УННРА (табору міжнародної допомогової організації для втікачів) в Західній Німеччині.

Після звільнення німцями з тюрми, Бульба-Боровець мав змогу приєднатися до УПА, але він не схотів цього зробити ані в часі другої світової війни, ані після її закінчення. Опинившись на еміграції, Бульба-Боровець в час, коли УПА стояла в важкому смертельному змагу проти большевицько-московського окупанта на рідних землях, в емігрантській українській пресі обкидав УПА і її командирів лайкою й інсинуаціями. В цій кампанії проти УПА і її командирів додержував йому кроку і його колишній геніальний „шеф штабу”...

Така от мова фактів, в обличчі яких мусить бути ясно, що „інакша версія” п. Ждановича є нічим іншим, як наслідуванням повістей Любомирського з тією різницею, що Любомирський, як годиться повістареві, робить героями своїх повістей видумані особи і видуманими акціями своїх повістей ніяк не ставить в сумнів дійсних, історичних фактів, а Жданович робить героєм своєї фантастичної повісти... себе самого в характері „шефа штабу УПА”, немилосердно перекручує дійсні факти і — за допомогою свого партійного колеги на студентському відтинку намагається продати ту свою повість студентам, як історичну правду.

В чому ж була трагедія?

Свою доповідь про генезу УПА закінчує авторка твердженням, що виною того, що відділ Бульби-Боровця не влився в УПА, були „бандерівці”, бо на остаточну розмову з Бульбою „не з'явилися представники ОУН(Б). І тут почалося чергове трагічне розбиття українських збройних сил, що принесло стільки нещастя українському народові й українським визвольним змаганням”.

От і неправда, зовсім не тому не прийшло до з'єднання Бульби з УПА, що на розмову з ним в травні 1943 р. не з'явилися представники революційної ОУН.

Розмови велися аж до серпня 1943 р., ще тоді, коли вже дві третини відділу Бульби перейшли були до УПА, а Бульба з одною третиною відійшов творити УНРА. Але Бульба включитись в ряди УПА відмовився.

Подруге, ніякого розбиття українських збройних сил через це не було, бо про розбиття можна говорити лише тоді, коли з одної цілості постає дві чи більше окремих частин. А тут був, побіч УПА, окремий відділ Бульби і два відділи полк. Мельника. У висліді заходів УПА з відділів полк. Мельника частина перейшла до УПА, а частина до німців. З відділу Бульби дві третини перейшло до УПА, а решта, коло сорока осіб із самим Бульбою у проводі пробувала ще організувати окремий повстанський загін під назвою „УНРА”. Коли ж з цього нічого не вийшло, теж перестали творити окремий повстанський загін. Залишилася єдина УПА.

І не в тому трагедія, що не включилися в ряди УПА Бульба, з своєю маленькою групкою та решта вояків із відділів полк. Мельника. Трагедія в тому, що ще й сьогодні трапляються українці, які стають оборонцями отаманії і не тільки виправдують анархістичну отаманію Бульби-Боровця, який не схотів вкластися в рямці військової дисципліни, але й намагаються робити з отаманщика національного героя, творця УПА, а безсмертну славу УПА і її героїчних командирів оплюгавлюють видуманими партійними політруками інсинуаціями.

Очевидно, була трагедія і там, на рідних землях, під час другої світової війни. Та не на відтинку УПА й повстанської боротьби. Щоб показати її, ту дійсну трагедію я зачитую уривки двох документів:

1. Друга Конференція ОУН (під проводом С. Бандери) в квітні 1942 р. прийняла між іншим таку постанову: „XXIX. Мельниківців ми поборюємо, як опортуністичну дрібноміщанську політичну агентурну групу, що вносить розклад і диверсію в українське орга-

нізоване життя в боротьбі за Соборну Самостійну Українську Державу. Боротьбу проти мельниківців провадимо в площині політично-програмовій. Поборюючи в першу чергу мельниківську верхівку, прагнемо відірвати від неї збаламучені здорові низи та втягнути їх у всеукраїнську визвольну боротьбу". (Підкресл. наше. Див. „ОУН в світлі постанов", ст. 70).

2. В травні 1942 р. відбулася в Почасві Конференція організації полк. А. Мельника, на якій в рефераті Вистрого поставлено тезу: „Досвід показав, що бандерівці тільки в одному випадку схильні до яких-небудь розмов і порозумінь, а саме тоді, коли вони ослаблені. Значить, в ім'я добра української справи треба змагати до такого послаблення бандерівців, в якому вони зречуться своїх монопартійних диктаторських плянів, а будуть мусіти погодитися на існування і співпрацю з іншими організованими українськими чинниками". І далі: „В дискусії після доповідей в основному заперечень до тез доповідача не було" (Підкрсл. наші. Див. „ОУН 1929-54", збірник організації полк. Мельника, ст. 286-287).

Ось дві тактики політичних організацій: З одного боку — побороювання противника в політично-програмовій площині, щоб завертати його членів і прихильників з шляху петицій і меморіялів на шлях революційної боротьби за УССД, а з другого — змагання до „послаблення бандерівців". Якого послаблення, якими методами, чиїми руками? Пригадка широковідомої ролі провідного члена організації полк. Мельника, „Утя" Соколовського, у схопленні та закатуванні етапом Крайового Провідника революційної ОУН Івана Климова-Легенди розкриває жахливу відповідь на ті питання, до якого це „послаблення бандерівців" та якими методами постановлено йти...

У книжці Зиновія Матли „Південна похідна група" на стор. 22 читаємо про це: „Наших людей (т. зн. членів революційної ОУН, — П. Д.) почали переслідувати не тільки німці, але таки свої, політичні противни-

ки, які допомагали в тому ділі німцям. На жаль! В Джанкої у Криму таку роботу робив сот. С., в Миколаєві п. К., інші в Херсоні. Такі ми дістали сумні вістки з найдальшого півдня. Та про те годі мені писати, може колись, хоч арешти в Миколаєві чи Херсоні наших людей, смерть від куль Гестапо сл. п. Любака, Бардахівського та інших — в Джанкої, треба б колись висвітлити” . . .

Ось де було джерело дійсної тогочасної трагедії!

Світлі сторінки історії України творили . . . мельниківці

Другу доповідь виголосила студентка Віра Сушко. Балтимор, про „Українські Національні Ради”. Ціллю першою доповіді було доказати, що першою найсвітлішою сторінкою боротьби українського народу за державність в другій світовій війні була Українська Повстанська Армія, створена, мовляв, організацією полк. А. Мельни́ка на спілку з отаманом Бульбою-Боровцем, а в цій доповіді авторка твердить, що другою найсвітлішою сторінкою цієї боротьби українського народу були — Національні Ради, творені організацією полк. А. Мельника. Коротко — найсвітліші сторінки державницької боротьби українського народу в другій світовій війні писала організація полк. А. Мельника, а „бандерівці” й інші тільки дочіплювалися, „переставлялися” на вказаний їм організацією полк. Мельника правильний державницький шлях, перехоплювали державницько-творчу ініціативу організації полк. А. Мельника, щоб . . . розбивати, роз’єднувати, руйнувати.

Чого не було в реальному житті, треба творити фантасію, шептаною пропагандою, фальшуванням фактів. А що старше громадянство нової української еміграції бачило на власні очі дійсність, знає з власної обсервації дійсну роботу організації полк. Мельника в періоді другої світової війни і проти такого „роблення” фактів запротестували б з рядів старшого громадянства навіть деякі симпатички, а то й члени самої таки організації Мельника, то партійні політруки рі-

шилися використати для тієї своєї роботи недосвідчених студенток.

Про генезу й діяльність Української Національної Ради у Львові обширно пише її тогочасний генеральний секретар д-р Кость Паньківський у спогадах „Від держави до комітету”. З цієї книжки читач може бачити, що це завзятий противник революційної ОУН, значить, його свідчення можуть бути сторонніми тільки в некористь революційної ОУН.

І от з тих свідчень д-р К. Паньківського довідуємось, що УНРада постала в липні 1941 р. з перейменування й поширення особового складу „Ради Сеніорів”, покликаній до життя у зв'язку з проголошенням відновлення української держави 30 червня 1941 р. „ОУН (група Бандери) читаємо там, делегувала до Ради інж. Михайла Кравцева (із Стрия) та мгра Михайла Степаняка (адвоката з Бережан). І ОУН під проводом полк. Мельника вислала своїх представників” (ст. 73). „Послідовники Бандери приймали постійну й живу участь у засіданнях Ради” (ст. 74).

У зв'язку з прилученням Галичини до „Генерал-Губернаторства Польщі”, Українська Національна Рада” у Львові виготовила меморіал до Франка, в якому пригадувала Акти 22 січня 1918 і 1919 рр. і вимагала від Німеччини пошанування тих Актів про самостійність та соборність України, а допускала тільки хіба тимчасову, короткотривалу приналежність Галичини до ГГ, зумовлену воєнними операціями. Меморіал мав передати генерал-губернаторові Франкові секретар УНРади д-р К. Паньківський. Однак д-р Паньківський після розмов з німецькими чинниками, на спілку з діячем середовища полк. Мельника, М. Демковичем-Добрянським, перередагував меморіал, як він сам подає, „пропускаючи політичні моменти та ставлячи гостро питання окремого поставлення української частини ГГ”. Простіше сказавши, д-р К. Паньківський зрезигнував з державницько-самостійницького принципу і перейшов на позиції якогось автономізму для Галичи-

ни в рамках ГГ. Не диво, що коли д-р Паньківський повернувся до Львова (мабуть у вересні 1941 р.) й повідомив УНРаду про свій вчинок, то „Президент (УНРади) заявив тоді екс президію, що делегація переступила свої уповноваження й поставила Раду в дуже прикре положення. Тоді зголосився до слова представник групи С. Бандери інж. Кравців. Він виступив гостро проти всього, що зроблено в Кракові, заступаючи думку, що не треба було йти на якібудь уступки, а треба було розмови з німцями зірвати. Він поставив внесок на недовіря та зажадав голосування над ним („К. Паньківський, цит. книга ст. 96).

Але „в голосуванні, після широкого обговорення ситуації, Рада прийняла внесення Палія всіми голосами проти двох голосів представників групи Бандери, відкинувши внесок на недовір'я” (там же, стор. 97).

Ця постанова УНРади, прийнята при протесті представників революційної ОУН, була граничним стовпом в діяльності УНРади у Львові щодо її політичного характеру. Це був, як влучно окреслив це сам д-р К. Паньківський, „перехід від держави до комітету”. „Люди, пише К. Паньківський, важко переживали перехід від „державности” до „комітету”. Загальна опінія не могла погодитися з тією формою і була їй противна. Ніхто не хотів експонуватися як співробітник із німцями” (Тамже ст. 98).

Революційна ОУН після рішення відкликала своїх представників з УНРади у Львові. Кілька днів пізніше оба ті представники революційної ОУН були заарештовані.

Так от уже на підставі свідчень очевидців і співучасників тих подій, людей, яких ніхто з „мельниківців” ніколи не підозрівав і не підозріває в симпатіях до „бандерівців”, а через те і в фальшуванні правди в користь „бандерівців”, мусіло б об'єктивному дослідникові тих часів бути ясним, що: 1. Джерелом постанови Української Національної Ради у Львові був акт відновлення української держави 30 червня 1941 і

2. в історії Української Національної Ради у Львові були щодо її суті і політичного характеру дії два зовсім різні періоди: перший період, коли вона вважалася передпарламентом відновленої актом 30 червня 1941 року української держави, і другий період, коли Українська Національна Рада перейшла на позиції культурно-громадського представництва галицьких українців у політично-правних рямках Великонімеччини.

Але доповідачка підходить до справи так, що мається враження, ніби свою доповідь писала не вона, молода українська студентка, яка шукає об'єктивної правди, але тільки партійний політрук, який ненавидить об'єктивну правду, коли вона не пасує до його партійницьких тез. Доповідачка або промовчує факти, або безцеремонно перекручує їх і дає всьому виключно партійну оцінку.

Про генезу УНРади у Львові вона каже: „З приходом німців в Західну Україну витворилася була така ситуація в українському політичному житті, що було конечно потрібне створення якогось вищого, загальноукраїнського органу, який був би речником і втіленням українських політичних аспірацій”. З цієї причини, каже вона далі, постала в перших днях липня 1941 р. Рада Сеньйорів, а в другій половині липня 1941 р. Раду Сеньйорів перетворено в Українську Національну Раду. Про те, що вже 30 червня 1941 р. було створено не тільки „вищий, загальноукраїнський орган, який був би речником і втіленням українських політичних аспірацій”, але й найвищий, а саме, Тимчасове Державне Управління як тимчасовий уряд відновленої української держави, доповідачка „не чула”. Це бо не тільки не входить в рамки партійної казки про те, що єдина організація полк. Мельника була носієм державницької ідеї та ініціатором і творцем всіх державницьких актів, але й заперечує цю партійну казочку, а тому „дослідниця об'єктивної правди” безцеремонно промовчує той історичний факт державницької постави українського народу, бо він, виразно говорить про

те, що ані не з ініціативи організації полк. А. Мельника, ані не завдяки їй український нарід вже в перших днях німецько-московської війни на теренах України задекларував перед історією і світом, що ціллю його змагань є незалежність народу і самостійна українська держава, байдуже, чи це німцям подобається, чи ні. Історичне значення цього акту не заперечують сьогодні навіть чужинецькі, а то й ворожі до українських національних змагань історики й політики, українська ж студентка в ЗДА, яка поставила собі завдання досліджувати об'єктивно правду, промовчує його, бо він ніяк не підходить до її партійницької казочки про те, що, нібито, ніякого дійсно державницького акту в історії українського народу в 1941 р. не було, а „найбільшим виявом державницьких прагнень українського народу було створення Української Національної Ради у Львові, яку запропонував, нібито, „представник ОУН полк. А. Мельника, член Української Народної Ради Карпатської України, Іван Рогач, в своїх розмовах з Митрополитом А. Шептицьким, д-ром Костем Левицьким та іншими визначними діячами”.

Твердження доповідачки нібито „Рада рішила, що представники обидвох ОУН можуть бути тільки обсерваторами, а не повноправними членами”, виссане з пальця. Це видно хоча б із цитованого свідчення секретаря УНРади д-ра К. Паньківського, що представники революційної ОУН ставили внесок на вотум недовір'я секретареві УНРади за самовільне змінення тексту меморіялу УНРади та голосували проти постанови УНРади про „перехід від держави до комітету”. Обсерватори не могли б ані ставити внеску на недовір'я секретареві Ради, ані голосувати.

Що організація полк. А. Мельника відіграла важливу роль в історії Української Національної Ради у Львові в 1941 р., це правда. Тільки ж чому закривати решту правди, а саме, що організація полк. Мельника виявила ініціативу не в організуванні Української Національної Ради у Львові, як передпарламен-

ту української держави, бо в такому характері Українська Національна Рада у Львові почала була творитися у зв'язку з проголошенням відновлення української держави 30 червня 1941 (організація полк. А. Мельника була єдиною з усіх тодішніх українських політичних організацій, яка демонстративно заявила проти акту 30 червня 1941 р., бо той державницький акт не мав апробати німецької влади), а в перетворенні УНРади у Львові в те, чим вона заявила себе тоді виразно в відозві:

„2. (Українська) Національна Рада творить єдине політичне представництво українського народу Західної України і перебирає на себе завдання і відповідальність за постановку праці в культурному, соціальному і господарському питанні західно-українських земель” (Підкреслення моє — П. Д.).

Цю точну декларацію цитує студентка в своїй доповіді, отже мусіла б в ім'я правди ствердити, що Українська Національна Рада „за ініціативою й порадою організації полк. А. Мельника” рішилася обмежити свої компетенції територіально тільки до Галичини, а суттєво тільки до праці в культурному, соціальному і господарському питаннях. Ніяких політичних завдань вона собі тоді вже не ставила, ніяким „українським передпарламентом” вона себе не декларувала, ніяким борцем за самостійну українську державу вона себе не проголошувала. Правда, в першій точці тієї декларації говориться, що „Українська Національна Рада являється представником національних ідеалів до часу, поки не буде створена українська самостійна соборна держава”. а в цьому ні словом не згадується, що УНРада рішилася боротися за створення тієї самостійної соборної української держави. Навпаки, цією заявою УНРада старається звизити змагання українського народу, вимагаючи, щоб він уважав представником своїх ідеалів цю УНРаду, яка обмежується до праці на культурному, соціальному і господарському полі, тобто, вимагаючи, щоб український нарід визнав

своїм ідеалом лише здобуття в ділянці культури й господарського життя.

Отже, і з самої декларації УНРади, перетвореної політично „з ініціативи і за порадою організації полк. Мельника”, і з її діяльності виходить зовсім ясно, що вона рішилася стати допомогою культурно-економічною установою і нічим більше. Тому й виникла, як слушно відмічує доповідачка, конкуренція між УНРадою і Українським Центральним Комітетом під керівництвом проф. Кубійовича, що мав той самий характер, а маючи вже раніше апробату на свою діяльність на терені ГГ, бажав поширити свої територіяльні компетенції і на прилучену до ГГ Галичину. Німецькі власті визнали право першества за УЦК-ом проф. Кубійовича, а тому й заборонили діяльність УНРади. Припущення, нібито УНРаду заборонила німецька влада тому, що вона підписала меморіал до Гітлера, а не піддержала „хрунівський” УЦК, нічим не обосноване, бо в ім'я історичної правди треба признати, що УЦК проф. Кубійовича слав теж до Гітлера меморіали в обороні українського народу, та що якраз проф. Кубійович, як Провідник УЦК підписав і цей передрагований меморіал УНРади. Для аналогії пригадаємо, що в 1940 році в Празі німецька окупаційна влада за повною моральною апробатою організації полк. А. Мельника заборонила діяльність української „Просвіти”, головою якої в тому часі був о. Августин Волошин, і підчинили її „мельниківському” УНО. Але не тому, що „Просвіта” була самостійницька й революційна, а УНО „хрунівське”, а тому, що гітлерівська Німеччина спирала всяке організоване життя на „фюрерпринцип” і не толерувала нігде існування двох подібних організацій тим самим засягом завдань. Була на терені Праги культурно-освітня референтура УНО, отже не треба другої української культурно-освітньої організації. „Просвіта” так само в цьому випадку в 1941 р.: була вже на терені ГГ, апробована німецькою владою українська культурно-господарська допоміжна організація

УЦК, отже не потрібно другої української організації того самого характеру що УЦК — УНРади.

Що саме такою допомогою організацією в ділянці розбудови культури й економічного життя українського народу в Галичині в політично-правних рамках приналежності Галичини до ГГ хотіла бути **переформована УНРада** у Львові, видно теж і з того, що коли німецька влада заборонила її діяльність, то УНРада на своєму засіданні рішила **припинити свою діяльність**.

Доказом того, що переформована, з ініціативи організації полк. А. Мельника, УНРада у Львові не мала характеру державницько-політичного органу й не збиралася мати, є теж свідчення члена проводу організації полк. А. Мельника, інж. **О. Бойдуника**, подане в офіційному збірнику тієї організації „ОУН 1929-1954” (стор. 430):

„До здійснення тієї самої засади власних сил народу, їх консолідування і організування належить ініціатива і план Проводу Українських Націоналістів (т. зн. проводу організації полк. Мельника — П. Д.) в грудні 1941 року щодо створення Української Верховної Ради — УВР — для керівництва визвольними змаганнями, яка мала складатися з представників усіх українських політичних середовищ. Ця ініціатива була продовженням ініціативи, яку ПУН виявив у вересні 1939 р. при ладнанні суспільно-громадського життя в „Генеральній Губернії” та ініціативи з проведення 1940 року, створення спільного центру для ведення даліше визвольних змагань”.

З цього свідчення видно зовсім виразно що: 1) член ПУН, згадуючи про ініціативу ПУН у творенні керівного політичного органу визвольної боротьби українського народу, ні словом не говорить про УНРаду, а це значить, що він не вважав УНРаду у Львові керівним політичним органом української визвольної боротьби ані в тому часі, ані в 1954 р., коли писав це свід-

чення, і 2) організація полк. А. Мельника не вважала УНРади таким політичним органом, ані навіть базой чи зав'язком для такого політичного органу в тому часі, бо заходилась тоді творити для керівництва політичної боротьби українського народу окрему „Українську Верховну Раду”, не зв'язуючи її в своїй ініціативі з Українською Національною Радою ані морально, ані фактично.

Такий самий характер мала й Українська Національна Рада в Києві. Про це свідчить той же член проводу організації полк. А. Мельника, інж. О. Войдуник у згаданому збірнику (стор. 428 і 429):

„ОУН (полк. А. Мельника) ініціювала і допомагала в організуванні суспільно-громадського життя на всіх відтинках, включно з адміністрацією й пресою, завершуючи це організування створенням Української Національної Ради в Києві” (ст. 429). „ОУН...опанувала суспільно-громадське життя і адміністрацію на всіх землях України, створивши для того життя і адміністрації керівний центр — Українську Національну Раду в Києві. Це є факти, яких ніхто заперечити не може” (ст. 428).

Отже, ясно, виразно й рішуче: сам член проводу організації полк. Мельника признає, що ніхто не може заперечити того факту, що Українська Національна Рада в Києві, і Українська Національна Рада у Львові були і проскійно, і фактично тільки керівним центром українського суспільно-громадського життя і адміністрації на землях України в умовинах політично-правного стану, створеного Німеччиною (наскільки те суспільно-громадське життя та адміністрація були опанованими організацією полк. А. Мельника). Для чого ж, тоді, і на підставі чого намагається доповідачка заперечувати факти, яких на думку члена проводу орг. полк. Мельника ніхто заперечити не може, і вбрати УНРади у Львові й Києві в політичне пір'я, якого вони не мали?

Ми зовсім не заперечуємо, що і Українська Національна Рада у Львові в 1941 р. і Українська Національна Рада у Києві, як і Український Центральний Комітет у Львові відіграли позитивну роль в організуванні культурного, економічного й суспільно-громадського життя на українських землях під німецькою окупацією. Зате наскрізь шкідливим для української державницької традиції вважаємо намагання представляти УНРаду у Львові, після її політичного переформування за рецептою організації полк. Мельника, та УНРаду у Києві, як керівні центри політичних змагань українського народу, в тому періоді та ще й оцінювати їх як... „найбільший вияв державницьких прагнень українського народу”, бо це очевидне знецінювання та зневага українського народу. Адже ж у програмі дії обох УНРад була розбудова суспільно-громадського життя й адміністрації в умовах ворожої окупації. Якою б корисною і не була для української справи ця програма, то все ж таки під оглядом національних змагань вона була програмою мінімалістичною. А твердити, що та мінімалістична програма культурницької автономії під чужим режимом була „найбільшим виявом державницьких прагнень українського народу”, то значить — завертати український народ в оцінці його прагнень і активної постави на сто літ назад. Таке знецінювання постави українського народу в роках другої світової війни тим більш безпідставне, що український народ актом 30 червня 1941 та героїською боротьбою УПА проти німецького окупанта виразно й рішуче заявив перед світом, що не культурно-освітній та суспільно-громадська автономія в рямах великонімецької держави, але самостійна й соборна українська держава є цілком його змагань і предметом його прагнень, та засвідчив переконливо, що цей предмет своїх прагнень, він рішений обороняти своєю кров'ю.

Це тільки для опортуністів „найбільшим виявом державницьких прагнень” було творення таких УНРад.

що обмежували свої завдання до розбудови культурно-громадського та економічного життя в міру можливостей, на які дозволяла окупаційна влада, для загалу українського народу найбільшим виявом державницьких прагнень було в тих бурхливих днях другої світової війни відновлення самостійної української держави і збройна боротьба за неї з німецьким окупантом, як і з московсько-большевицьким, під прапорами Української Повстанської Армії та ідейно-політичної боротьби під проводом революційної ОУН.

До цих же справді найбільших виявів державницьких прагнень українського народу в періоді другої світової війни жадна з обговорюваних доповідачкою УНРада ніякого ні фактичного, ні ідейно-політичного відношення не мала. Во якби була мала, то чому б усі переговори з Бульбою-Боровцем для організування революційно-збройної боротьби проти німецького окупанта в обороні державницьких ідеалів українського народу вів провід організації полк. Мельника, а не львівська або київська УНРада? І взагалі, при чому тоді були б якісь переговори? Тоді б і Бульба-Боровець, і організація полк. Мельника респектували б УНРаду й у військовій ділянці виконували б накази військового референта УНРади, тобто міністра військових справ. А чому ж в дійсності з усього того й тіні не було? Чому немає ні одного автентичного документу з того періоду, декларації, відозви, летючки чи чогось іншого в тому роді, де б було зазначено, що „Поліська Січ“, а потім „УНРА“ Бульби-Боровця та партизанські відділи організації полк. Мельника визнають котрусь із тих УНРад своїм політичним зверхником і заявляють, що діють під її керівництвом, або якогось документу котроїсь із тих УНРад, в якому вони самі заявляли б себе політичним зверхником бодай тих відділів партизанів, які створила організація полк. Мельника? Більше того, чому немає ніякого документу з тих часів, в якому котрась із тих УНРад задекларувала б бодай в морально-політичному аспекті

свою позитивну поставу до збройної повстанської боротьби українського народу, скерованої проти німецького окупанта?

А тому, що такого факту в дійсності ніколи не було!

Не задекларувала ніяк свого позитивного ставлення до революційно-збройної боротьби українського народу проти німецького окупанта й третя, обговорювана доповідачкою Рада, а саме „Всеукраїнська Національна Рада”. Доповідачка ж цитує повністю декларацію тієї Ради з датою 22 квітня 1944 р. Так де ж це, яким хоча б натяком згадано в тій декларації позитивне становище того ніби „найвищого політичного представництва українського народу” до протинімецької революційно-збройної боротьби українського народу та задекларовано було б бодай натяком вороже становище до німецького окупанта самої тієї УНРади?

Все це говорить досить переконливо об'єктивному дослідникові історичної правди, що жадна із згаданих УНРад не мала ні фактично, ні ідейно ніякого відношення до революційно-збройної боротьби українського народу проти німецького окупанта.

Для характеристики політичного обличчя тих УНРад відмітимо ще один знаменний момент, а саме, що ті УНРади почали творитись в 1941 р., але на територіальній базі політично-правного стану, заведеного на українських землях німецьким окупантом, а всеукраїнську НРаду, з декларативним засягом дії на всі українські землі, створено щойно з кінцем квітня 1944 р., коли вже весь „Райхскомісаріят України” та передану румунам частину України, звану „Трансністрія”, зайняли знову большевики, а Мадярщина, яка почала виявляти охоту до капітуляції, опинилася фактично й формально під німецькою військовою окупацією. Чому ж тоді не злилися обидві територіальні УНРади в 1942 році у Всеукраїнську НРаду? А тому, що в роках 1941-43 (до квітня 1944) створення такої всеукраїнської УНРади було б декларативним запереченням німецького політично-правного пошматування україн-

ської території, а обидві УНРади не збиралися „мішатися до великої політики”, тільки бажали працювати в користь українського народу на культурно-освітньому й соціально-економічному полі в рамках створеного німцями політично-правного стану.

Що ніякого політичного характеру не мала й Всеукраїнська Національна Рада і що навіть сама організація полк. Мельника, яка ту раду творила, не вважала тоді ВУНРаду політичним репрезентантом державницьких змагань українського народу, доповідачка могла довідатися з документів самої організації полк. Мельника, якій доповідачка як її член чи симпатик, хіба, довіряє. А в документах тієї організації „ОУН 1929-1954” (стор. 162) знаходимо свідчення члена проводу організації полк. Мельника, інж. Д. Андрієвського:

„По звільненню з в'язниці полк. Мельника і його ближчих співробітників, в кінці 1944 р., націоналісти обох таборів стали вживати заходів для створення Української Репрезентації, яка перевела б розмови з німцями, рятуючи те, що можна було врятувати в час закінчення війни, яке заповідалося вже як недалеке, а також могла б виступити перед державами Антанти. Розмови почались в Берліні, і в них взяли участь, крім полк. А. Мельника, С. Бандери, також гетьман П. Скоропадський, А. Лівіцький, проф. І. Мазепа, що прибув з Праги, та проф. В. Кубійович, що очолював Український Центральний Комітет, роля якого мала б незабаром скінчитися. Наприкінці до тих розмов притягнуто і ген. Шандрука”.

Пів року після створення ВУНРади організація полк. Мельника, яка творила ту ВУНРаду, щопри вживас заходів для створення Української Репрезентації, яка в політичній площині могла б виступати в імені українського народу перед німцями й перед державами Антанти. Для чого б же тоді організації полк. Мельника вживати заходів для створення української політичної репрезентації, коли ця організація мала вже

доброго пів року ВУНРаду, як таку ніби політичну репрезентацію? Що більше, виступивши з ініціативою створення української політичної репрезентації в кінці 1944 року, організація полк. Мельника не бере до уваги ВУНРади навіть як партнера до таких переговорів, в яких мова про політичну репрезентацію українського народу! Тоді хто ж визнавав ВУНРаду репрезентантом політичних змагань українського народу, коли навіть ця сама політична організація, яка створила ВУНРаду, не вважала ВУНРади ані політичною репрезентацією українського народу, ані зав'язком для такої політичної репрезентації, ані навіть гідним уваги партнером до розмов про створення політичної української репрезентації?

В цих же документах організації полк. Мельника знаходимо переконливе свідчення й про те, що і на партійному відтинку сама організація полк. Мельника не вважала ВУНРади якимсь політичним репрезентантом українського народу. На стор. 162-163 згаданого збірника „ОУН 1949-54” член ПУН-у інж. Д. Андрієвський свідчить:

„Голова ПУН вислав 2 травня 1945 р. до Державного Секретаря Стетініуса через команду Американської Армії телеграму, в якій висловив вдовolenня з такого рішення (мова про прийняття УССР до ООН, — П. Д.), а разом з тим ствердив, що делегат уряду Советської України, хто б він не був, не заступає думок і аспірацій української нації. В тій же телеграмі зазначено, що, не маючи змоги порозумітися з іншими українськими політичними групами, автор телеграми не сумнівається, що його ініціатива й постава знайдуть їх повну згоду”.

Отже, чому полк. А. Мельник висилає політичну декларацію щодо державної проблеми України у своєму власному імені, як вождь однієї з українських політичних організацій, не через ВУНРаду? Якби полк. Мельник уважав ВУНРаду політичним репрезентантом українського народу, то зовсім певно розумів би, що компетентною для висилки такої політичної декларації до

міністра закордонних справ ЗДА є тільки ВУНРада, а не полк. Мельник. Якщо б, одначе, полк. Мельник з якихось мотивів рішився на сепаратний виступ, то бодай згадав би був у своєму меморіалі ту ВУНРаду, як протиставлення большевицькій, незаконній репрезентації України.

Та полк. Мельник ані не намагався використовувати ВУНРаду для переговорів з німцями та для меморіалів до урядів західніх альянтів, ані не ставив ніколи ВУНРаду як базу для політичної української репрезентації чи хоч би як партнера для розмов про творення української репрезентації. Бо не тільки всі інші політичні середовища, але й сам провід організації полк. Мельника, який творив ВУНРаду, в тому часі тієї ВУНРади політичною репрезентацією не вважали. І щопиш тепер на еміграції йде намагання декого з тієї організації за посередництвом молоденьких студенток, створити й „пустити в народ” леґенду про те, нібито творені в часі другої світової війни організацією полк. А. Мельника УНРади були політичною репрезентацією державницьких змагань українського народу й відіграли таку велетенську роллю, що їх треба вважати „одною з найсвітліших сторінок історії наших визвольних змагань бурхливих років останньої світової війни” та „найбільшим виявом державницьких прагнень українського народу” і „найкращими оборонцями українського народу перед новими німецькими окупантами”.

Ми ще раз пригадуємо: це правда, що всі ті УНРади, як і УЦК із своїми клітинами УДК відіграли позитивну, корисну роллю в праці для українського народу в культурно-освітній та в соціально-економічній ділянках в умовах тогочасної політичної ситуації, але політично вони таким позитивом не були, бо в аспекті українських державницьких змагань вони не ставили собі вимог безкомпромісного самостійництва, тільки пра-

гнення культурницько-соціальної автономії в рамках Великонімеччини. І цих двох аспектів справи переплутувати ніяк не можна.

Характер, роля і значення усіх тих УНРад і УЦК в часі другої світової війни були такі самі, як у періоді між першою і другою світовими війнами на ЗУЗ були УНДО, ФНС й усі інші тодішні угодовецькі партії і організовача з їх ініціативи т. зв. „органічна праця” в ділянці культурно-освітній та соціально-господарській! Але якщо розглядати їх тільки під кутом тих ділянок, то вони були позитивні й були корисні для українського народу. З політичного становища одначе вони були тільки виявом т. зв. „реальної політики” і угодовства. Кожний українець, що знає відносини на ЗУЗ між першою і другою світовими війнами, з найбільшим признанням згадуватиме дуже корисну для українського народу й української справи діяльність „Просвіти”, „Рідної Школи”, української кооперації, але ж ніхто не стане твердити що „Просвіти”, „Рідні Школи” й українська кооперація в польській державі були „найбільшим виявом державницьких прагнень українського народу” та „найкращими оборонцями українського народу перед польським окупантом”. Бо це було б неправдою. Український нарід організував не тільки „Просвіти”, „Рідні Школи” й кооперацію в рамках польської держави, але й вів революційну боротьбу проти польського окупанта, рішуче заперечуючи польську державність на українських землях і наголошуючи, що ціллію політичних змагань українського народу є повне знищення ворожої окупації на українських землях. Ці політичні змагання репрезентував революційно-визвольний рух — УВО й ОУН.

Не можна, отже, перебільшувати й ролі та значення УНРади, тим більше, що й у ділянці культурно-освітній та соціально-економічній ті УНРади за коротенький час свого існування й діяльності ніяк не можуть рівнятися із значенням та осягами „Просвіти”, „Рід-

ної Школи" та кооперації. Але треба признати, що УЦК мав таки більше значення й поважніші осяги, аніж „конкурентній" УНРади.

Для ілюстрації, що саме такий характер мали УНРади, як ми окреслили, згадаємо про зовнішні вияви тих УНРад і їхнього організатора й політичного керівника – організацію полк. Мельника, цитуючи свідчення про це члена ПУН інж. Д. Андрієвського, („ОУН 1929-1954", стор. 157-159):

„Звернення УНРади у Києві до німецьких властей, коли голова її проф. М. Величківський пропонував п. Акерманові проєкти відозви до населення і меморандуму до Коха, не знайшли відгуку. Що більше, ніби у відповідь на ці заходи уповноважений Комісаріату п. Райнгардт на конференції з українцями 28 листопада повідомив, що німецька влада забороняє діяльність УНРади, хоч це ще не було заборонаю існування тієї установи. Тоді Голова УНРади звернувся безпосередньо до комісара меморандумом з 10 січня 1942.

„Зрештою в січні 1942 до слова прийшов ПУН, виступивши з меморандумом до Гітлера. Зложений в Берліні, де перебували під наглядом німецької поліції полк. А. Мельник та кілька його ближчих співробітників, текст меморандуму був повезений до Києва, Львова і Варшави, щоб зібрати під ним підписи Голови УНРади у Києві проф. М. Величківського, Голови УНРади у Львові Митрополита А. Шептицького, Заст. Голови Директорії А. Лівницького, Голови Укр. Комбатантів ген. Омеляновича-Павленка. Гетьман П. Скоропадський присєднався до того меморандуму, виславши листа до канцелярії Гітлера. В цьому виступі не взяв участі С. Бандера, який сидів у в'язниці, а його група, не зважаючи на всі заклики, як напр. от. Т. Бульби, трималась на боці... Це звернення до Гітлера не дало наслідків.

„Тоді ПУН звернувся 24 червня 1942 р. окремим

листом до Розенберга. (Міністра гітлерівської Німеччини для окупованих німцями східних теренів Європи. — П. Д.).

„В другому меморандумі, з 25 жовтня того ж року, і до того ж Розенберга, вказано на політику мадярів в Карпатській Україні і поставлено домагання інтервенції збоку німців (!)“.

„ПУН, зважаючи на роллю Гімmlера (головного команданта всієї німецької поліції, зокрема ж злославного гестапо, — П. Д.) звернувся до нього листом з 10 лютого 1943 р., в якому вказав, що український нарід втрачає довір'я до німців і може не витримати труднощів, спричинених німцями та використовуваних ворожою пропагандою...“

„Те саме говорить і телеграма до Гітлера з 8 березня 1943...“

„В обличчі катастрофальної ситуації, ПУН в листопаді 1943 р. зробив останню спробу рятувати положення, пропонуючи Гітлерові через Розенберга створення українського „Комітету Дії“, зложеного з осіб, які мають довір'я українських мас і який мав би посередничити між німцями та українцями“.

Отже докладно і точно та сама тактика і та сама політична діяльність, яку вів в часах польської окупації на ЗУЗ український угодовецький табір, що його очолювало УНДО. Меморанда, петиції, прохання, пропозиції й остероги, що „український нарід починає втрачати довір'я“ до окупанта, який кров'ю залив Україну. А навіть з проєктом своїх відозв до українського народу йде УНРада в Києві до німецького окупаційного комісара узгіднювати з ним текст і одержати дозвіл на випущення відозв до українського народу. Це правда, що всі ті меморанда, петиції, телеграми й прохання до окупаційної влади висилали діячі УНДО в часі польської окупації ЗУЗ і діячі організації полк. Мельника в часі німецької окупації України, з метою помогти українському народові; правда теж, що й за цю діяльність окупаційна влада репресувала авторів

„посланій” — польська влада не раз арештувала діячів УНДО й тортурувала їх в польському концентраційному таборі в Березі Картузькій, і також німецька окупаційна влада арештувала діячів організації полк. Мельника й засилала їх в концтабори або й розстрілювала, але все ж таки годі перечити, що політична діяльність УНДО за польських часів була діяльністю угодовецькою, і тому її український революційно-визвольний табір поборовав. Такою самою угодовецькою була й політична діяльність організації полк. А. Мельника в період німецької окупації України. І немає чого дивуватися, що український революційно-визвольний рух поборовав цю угодовецьку політичну діяльність організації полк. Мельника, як поборовав перед тим таку ж саму політичну діяльність УНДО.

Д. Андрієвський у цитованому свідченні зовсім слушно зауважує, що і провідник революційної ОУН особисто, і ціла революційна ОУН від усякої участі в „політиці” меморіялів і петицій до Гітлера, Гімmlера, Розенберга й Коха рішуче відмовились і „не зважаючи на всі заклики, як напр. Т. Бульби, тримались на боці”. Так само вперто і послідовно держались осторонь від політики меморіялів, петицій, прохань і телеграм до польського окупаційного уряду українські революційно-визвольні організації УВО й ОУН і їхній провідник полк. Євген Коновалець особисто. І так само вперто й послідовно після другої світової війни український революційно-визвольний рух на рідних землях і на чужині вважав і вважає виключеним писати меморіяли, петиції, прохання й телеграми до Сталіна, Берії, Хрущова, Серова и їхніх комісарів в окупованій Україні.

Отакі були щодо політичного характеру дії і роля в українських визвольних змаганнях реформованої з ініціативи організації полк. Мельника УНРади у Львові і організованої з ініціативи тієї ж організації УНРади у Кисві в 1941 році та ВУНРади в 1944 році — згідно з фактами і свідченнями провідних діячів цієї таки організації.

Зовсім інша справа — оцінка просвітянської роботи в аспекті визвольної боротьби та угодовсько-опортуністичної політики. Тільки ж той, хто реалізував певну тактично-політичну концепцію, повинен мати відвагу опісля признатись до неї, а не заставляти молоденьких непрактичних дівчаток, щоб вони своєю фантазією творили те, чого ділом на рідних землях не створили й політичні мужі даної організації.

Коли мова про українські Ради в періоді другої світової війни, то ми пригадаємо ще одну Раду, яка діяла в тому часі і мала фактично й ідейно весь час позитивне відношення до революційно-визвольної боротьби українського народу того й наступного періоду, а саме Українську Головну Визвольну Раду (УГВР). Вона постала з ініціативи УПА, яка і визнає її від першого моменту своїм політичним зверхником як революційний уряд України. Українська Головна Визвольна Рада постала в червні 1944 р. і в своїй „Платформі” поставила своїм основним завданням:

„УГВР прагне до відбудови Української Самостійної Соборної Держави на всіх землях українського народу засобами революційної боротьби проти всіх ворогів державної самостійности українського народу, зокрема проти большевицьких і проти німецьких окупантів, та співпраці з усіми прихильниками такої самостійности”.

В дальших точках „Платформи” УГВР слідує вичислення головних засад конституції майбутньої Української Держави. А в точці 1 Тимчасового Устрою говориться:

„УГВР — це верховний орган українського народу в його революційно-визвольній боротьбі за УССД”.

Головою Генерального Секретаріату УГВР, тобто прем'єром українського революційного уряду та міністром війни, став Головний Командир УПА ген. Тарас Чупринка, виступаючи в УГВР під псевдом „Роман Лозовський”. УГВР перебрала політичне керівництво протинімецькою і протибольшевицькою збройною боротьбою УПА та збройного підпілля. УГВР

призначувала на пропозицію Головного Командування УПА особовий командний склад УПА, затверджувала підвищення в військових ступнях старшин УПА, наділяла відзначення старшин і бійців УПА. Всі важливіші відозви УПА політичного характеру видавалися разом із УГВР. По закінченні другої світової війни УГВР залишилася на рідних землях, керуючи безпосередньо, як політичний верховний орган, революційно-визвольною боротьбою УПА й усього українського народу. В збройній боротьбі проти окупантів згинули такі члени УГВР, як ген. **Тарас Чупринка**, Головний Командир УПА, який сім літ керував боротьбою УПА проти німецького і московсько-більшевицького окупантів; **Петро Полтава**, визначний публіцист революційно-визвольного руху на рідних землях; **Осип Дяків-Горновий**, другий визначний публіцист революційно-визвольного руху на рідних землях; **Ростислав Волошин**, один із головних ініціаторів УПА й опісля начальник заплілля УПА; **Йосип Позичанюк**, талановитий наддніпрянський поет, ініціатор Конференції поневолених народів, яка стала ідейним початком АБН; **Юрій Липа**, відомий український поет і письменник. Головний Збір УГВР відбувся під збройною охороною УПА. Перед представниками УГВР як представниками української державної влади складали відділи УПА присягу.

Але про цю Раду, якій зовсім слушно належить ся окреслення „найбільшого вияву державницьких прагнень українського народу”, доповідачка в своїй доповіді не згадала ні словом. Про неї вона нічого не чула, з її діяльністю „об’єктивна дослідниця визвольної боротьби українського народу” не зустрічалася, хоч... це вже за її пам’яті вся українська самостійницька преса на чужині публікувала прислане з Батьківщини „Звернення Воюючої України до всієї української еміграції”, видане Українською Головною Визвольною Радою та Українською Повстанською Армією.

Про існування й діяльність цієї української Ради — Української Головної Визвольної Ради — яка формаль-

но була політичним керівником революційно-збройної боротьби українського народу проти німецького й московського окупантів, доповідачка, член чи симпатик організації полк. А. Мельника, нічого не чула, а якщо й чула, то не вважала цю Раду гідною її уваги, бо організація полк. А. Мельника не ініціювала постановлення цієї УГВРад, ані до неї не входила. До речі, організація полк. Мельника не ввійшла до УГВР тому, що не взято до уваги її вимоги, а вона вимагала викинення з декларації УГВР заяви про протинімецьку боротьбу. УПА ж та революційна ОУН рішуче настоювали, щоб УГВР виразно заявила своє однаково вороже становище як до гітлерівської Німеччини, так і до большевицької Москви. Але для авторки доповіді, як виглядає, поняття України покривається з поняттям організації полк. А. Мельника. Тому виявом діяльності українського народу було тільки те, що робила або ініціювала організація полк. Мельника, якщо ж існувало щось, до чого організація полк. Мельника ніякого відношення в позитивному сенсі не мала, то воно було негідним відмічення в історії українського народу.

Оця партійна однобічність і засліпленість і є тією отруєю, якою ініціатори видання збірника „Україна в другій світовій війні” намагаються затруїти душу українського студентського юнацтва на чужині. Утожнювання своєї групи з нацією й міряння всієї національної справи партійним мірилом, відоме ще з часів визвольних змагань 1917-21 рр. („Або така Україна, як я хочу, або ніяка”), було рішуче засуджене українськими націоналістами і здавалось, що ніколи вже не відродиться. Але ось на еміґрації воно, на жаль, відродилося, і то в тому політичному середовищі, яке зве себе націоналістичним...

Навіть жертви міряється — партійною міркою...

Таке партійне міряння й оцінювання всіх явищ бачимо навіть при розгляді українських жертв в другій світовій війні. (Ліда Чумак, Балтимор: „Українські жертви в другій світовій війні”). Навіть проблеми жертв українського народу в другій світовій війні намагаються партійні „патріоти” за посередництва довірливої їм студентки використовувати для впоювання українській молоді сконструйованої партійним за правилом Ждановичем-Штулем („В ім'я правди”, ст. 13-14) тези: „Не будемо казати пропагандивних фраз на похвалу своєму середовищу, але це історичний факт, що на першій лінії боротьби, як перші, впали визначні члени ОУН полк. Мельника. Якими б „опортуністами” вони не були, вони впали в боротьбі. І якими б „єдиними” революціонерами не були С. Бандера й товариші, вони живуть по сьогодні, як і автори всіх ультра-революційних писань”.

Більшої облуди й цинізму годі придумати. З цитованого речення Ждановича-Штуля виходить, що полк. А. Мельник, інж. О. Бойдуник, інж. Дм. Андрієвський, Вол. Мартинець, ген. Капустяньський, Я. Гайвас, З. Книш, В. Шемердяк, ну, й сам Жданович „впали в боротьбі” проти німецького окупанта, а провідні члени революційної ОУН, як от І. Климів-Легенда, в тому періоді крайовий провідник на ЗУЗ, Д. Мирон-Орлик, крайовий провідник на ОСУЗ, Микола Лемик-Сенишин, заступник крайового провідника на ОСУЗ, Іван Равлик, член проводу ОУН, а далі вичислювані попередньо члени Проводу революційної ОУН, що в тому часі керували протинімецькою боротьбою українського народу, та багато-багато інших провідних членів революційної ОУН, що впали в боротьбі з німцями, „живуть”. І це повторює згодом студентка в своїй доповіді, хоч згадані провідні члени організації полк. Мельника живуть собі щасливо в Європі, ЗДА чи Ка-

наді і ще не збираються прощатися з життям. Ї можливо, що й сама доповідачка мала можливість оглядати тих „упавших” живими й здоровими на власні очі в Америці.

При об'єктивному досліді проблеми жертв береться до уваги такі два головні чинники: 1) хронологію, 2) **причини**. В першому випадку нотується жертви в хронологічному порядку, а в другому береться до уваги факти, які спричинили смерть. Оскільки мова про визвольну боротьбу, то насамперед треба розглядати жертви, що впали в активній боротьбі за незалежність українського народу і самостійність української держави. Далі береться до уваги жертви, що впали т. ск. на „побічних фронтах” — в боротьбі за розвиток української культури та суспільно-громадського й економічного життя без особливого наголошування повної державної самостійності й принципової ворожості до окупанта. А врешті береться і жертви „невинні”, що згинули внаслідок ворожого терору. Очевидно, з морального боку кожна жертва заслуговує на пошану й співчуття, та в історії національно-державницьких змагань смерть одного козака, що впав у повстанні проти поляків, має все таки більше значення, аніж мученича смерть сотні селян-кріпаків, невинно замучених жорстоким паном.

Першими жертвами німецького терору були члени Тимчасового Державного Правління відновленої актом 30 червня 1941 р. Української Держави, які були заарештовані на початку липня 1941 р. Вслід за ними пішли сотні провідного членства революційної ОУН, що їх німці арештували з тих самих причин на всіх просторах України в половині вересня 1941 р. Кругло сорок з тих заарештованих потім розстріляли, а інших вивезли до німецьких концтаборів, де вони каралися в нелюдських умовах, за маленькими виїмками, аж до розвалу нацистівської Німеччини. Жорстокий терор німецького окупанта проти революційної ОУН, що почався вже в перших днях німецької окупації, після

проголошення незалежності держави, не припинився ні на хвилину, як довго німецька політична поліція перебувала на українських землях. Вистарчало тільки підозріння в приналежності до революційної ОУН (німці звали її „Бандера-Бевеґунг”), щоб даного українця гестапо арештувало й заслало до концтабору або розстріляло.

Під час цієї терористичної акції німців проти революційної ОУН згинув від куль Гестапо в жовтні 1941 р. в Миргороді на Полтавщині **Микола-Лемик-Сенишин**, провідник середньої похідної групи, що йшла до Харкова, і заступник Крайового Провідника на ОСУЗ, відомий з атентату на советський консулят у Львові в 1933 р. **В грудні 1941 р. Гестапо арештувало у Львові члена Проводу ОУН Івана Равлика, разом з дружиною, тещою й сестрою та трьома іншими членами його родини і всіх їх розстріляно, а самого І. Равлика закатовано при допомозі нелюдських тортур. В Криму згинули, закатовані Гестапом, осінню 1941 р. провідні члени ОУН: Любак, Бардахівський і Ванькович. Гестапо заарештувало і розстріляло 7 січня 1942 в Кривому Розі визначного члена ОУН інж. Сергія Шерстюка та Ганну Максимець. В Кременчуці згинув член ОУН редактор Петро Щепанський, в Житомирі згинули в листопаді 1941 Обласний Провідник Роман Марчак та члени Обласного Проводу ОУН Василь Хома і Микола Кравс.**

Це були перші жертви визвольних змагань в другій світовій війні з рядів ОУН (р.).

Перші ж жертви з рядів організації полк. Мельника — Олена Теліга, Ярослав Оршан-Чемеринський, Іван Рогач, Петро Олійник і Іван Рошко-Ірлявський впали в лютому 1942 року.

Правда, деякі члени організації полк. Мельника були розстріляні в Житомирі в листопаді-грудні 1941 р., але в цьому випадку їхня приналежність до організації полк. Мельника була абсолютно ні при чому. Це була масова терористична акція Гестапо проти учасни-

ків „Свята під Базаром”, в якій було заарештованих 720 українців, з того велика частина, а між ними й декілька членів революційної ОУН та членів організації полк. А. Мельника, були розстріляні. Але сама приналежність до організації полк. Мельника помагала тоді, тоді не була каригідною з німецького погляду, тому й була допоміжною, щоб бути звільненим. Про це свідчить поданий в „ОУН 1929-1954” на стор. 270 факт, що заарештованим тоді був і головний організатор свята, провідний член організації полк. Мельника, Волинець, який був звільнений. Про те, що подій, зв'язаних із „Святом Базару” в Житомирщині 1941 р. ніяк не можна вважати якимсь виявом протинімецької політики організації полк. Мельника, свідчить провідний член тієї організації Я. Шумелда в книжці „ОУН 1929-1954” (стор. 268-269). Він каже:

„Грізним сигналом для всього українства Наддніпрянщини та ОУН стали масові арешти, які перевело Гестапо серед українців Житомирщини після величкого святкування в дні 21 листопада 1941 року річниці розстрілу біля Базару Українських Героїв, учасників Другого Зимового Походу. Житомирські арешти і, як виявилось пізніше, масові розстріли арештованих, були своєрідною несподіванкою для керівних кругів ОУН (тобто організації полк. Мельника) на Наддніпрянщині, бо вістря „Свята під Базаром” виміряне було проти московсько-більшевицького окупанта. На це вказував сам характер історичної дати та всіх приготувань”.

І далі, там же:

„Не можна було ствердити жадних протинімецьких виступів, а німців могло дразнити хіба те, що свято прийняло такий широкий розмах та що всі його точки, як і цілість, витримані були в українському національному дусі”.

Але й жертви з організації полк. Мельника в лютому 1942 р. впали не на політичному, а на культурно-освітньому відтинку. Це ствердження історичної правди ніяк не зменшує героїзму упавших, бо вони відсто-

ювали права українського народу на тому відтинку, на якому стояли, а відомо ж, що „важне, не де стоїш, але як стоїш”, але ж коли мова про політичну організацію і її політичне обличчя, то в цьому аспекті конечно підкреслити, що не політичні діячі організації полк. Мельника, але культурно-освітні працівники впали тоді жертвою німецького терору — редактори української преси в Києві. І не за приналежність до організації полк. Мельника їх німці розстріляли, а за те, що вони були українськими патріотами. А терор німців був скерований проти всіх українських патріотів, проти кожної української людини, яка мала відвагу виявляти ініціативу в праці, що йшла всупереч німецьким планам. Доказом цього можуть бути факти, що разом із Телігами жив Олег Жданович, але він, діяч організації полк. Мельника, не був тоді арештований (див. видання орг. Мельника „ОУН у Києві 1941-1943”, ст. 14) і що арештований тоді провідний діяч організації полк. Мельника „Я. Ведацький” теж був звільнений, хоч, як він сам пише, Гестапо застало його тоді на списуваних організації за псевдами (Там же, ст. 22).

Під політичним оглядом, як ми це вже відмічували, організація полк. Мельника в тому періоді йшла тим самим шляхом, яким у періоді польської окупації Галичини шло УНДО, тобто шляхом угодового еволюціонізму, стараючись розбудувати культурно-освітнє, економічне й суспільно-громадське життя українського народу в рамках існуючого політичного стану німецької окупації та намагаючись захищати українське населення перед німецькою сваволею меморіалами, петиціями, просьбами й проєктами до німецької окупаційної влади. Ми цитували вже офіційне звідомлення про конференцію організації полк. Мельника в половині серпня 1942 р. і довідалися, що й тоді ще, після розстрілу українських культурних діячів, які були членами організації полк. Мельника, провід тієї організації щопиш розважував потребу „розгорнути відповідну протинімецьку пропагандивну офензиву”, бо „населення вимагає загостреної протинімецької дії” (ОУН 1929-1954”, ст. 295).

З останнього ствердження, що українське населення вимагало загостреної протинімецької дії, а провід організації полк. Мельника під тиском того ще лиш застановлявся, чи не перейти йому на „максималізм у пропаганді”, свідчить, що організація полк. Мельника була в питанні спротиву німецькому окупантові далеко позаду українського населення, яке революціонізувалось, а організація полк. Мельника залишалася і далі угодовою супроти німців. Тому вона не була ніколи „на індексі” Гестапо, а прихильність до тієї організації не була причиною для переслідування німецькою поліцією, тільки ще й була корисною для тих, що з інших причин попали в конфлікт з німецькою поліцією, і допомагала вирватись з халепи. Це факт, який потвердить кожна об'єктивна людина, що жила в тих часах в Україні, і авторці доповіді вистачило запитати про те своїх батьків, щоб переконатись.

Об'єктивна людина, яка респектує факти і дійсність, мусить в ім'я правди признати, що протиукраїнський терор гітлерівської Німеччини був скерований не тільки проти активних і безкомпромісових українських самостійників революційної ОУН та її симпатиків, але й проти всіх українців, яких діяльність не йшла по лінії німецьких бажань, а навіть проти зовсім невинних людей для залякання всього населення України. Жертвою того безоглядного тотального терору падали також члени організації полк. Мельника.

Але авторка доповіді про українські жертви в II св. війні йде тим же шляхом, що дві її товаришки, яких доповіді ми вже обговорювали, тобто шляхом повного ігнорування фактів та історичної правди і підтасовування фактів для партійної потреби. А що хронологія і важливість причини загибелі жертв в аспекті національно-визвольних змагань українського народу вели б неминуче до заперечення партійної тези, що нібито саме організація полк. Мельника мала перші та найбільші жертви в боротьбі за українську державність проти німецького окупанта, то доповідачка відкидає ці засади і застосовує партійну догму, промов-

чуючи все, що під ту догму не підходить. Тому вона й твердить, що перші арешти й відкритий терор приходять в листопаді 1941 р., маючи на увазі арештування у зв'язку із „Святом Базару” в Житомирщині, бо тоді прийшли „перші вдари по членах ОУН” (вірніше організації полк. Мельника).

Про арештування членів Тимчасового Державного Правління відновленої Української Держави на початку липня 1941 (отже 5 місяців раніше) та про масові арешти членів революційної ОУН у вересні 1941 р. на терені всіх українських земель, що були вже в тому часі під німецькою окупацією, доповідка не згадує ні словом. Для неї бо українцем є тільки член організації полк. Мельника, а що ніхто з Тимчасового Державного Правління, ані, тим більше, з членів і симпатиків революційної ОУН не був членом організації полк. Мельника, то й зачислити їх до українців вона не змогла. Першим німецьким арештуванням українців, на її думку, можна вважати лише таке арештування, в якому між арештованими знайшовся хоч би один член організації полк. Мельника, інші же арештування українців до того моменту жертвами українського народу вважати не можна, бо Україна це полк. Мельник і його організація.

Так розуміючи українську націю, доповідка подає „короткий перелік найболочіших жертв, яких завдали німецькі окупанти українській нації”, і вчисляє 11 членів організації полк. Мельника, але ні одного члена революційної ОУН, з чого виходить, що жертви, яких зазнала революційна ОУН, не були болочою втратою української нації, бо організація полк. Мельника на своїй Конференції 24 і 25 травня 1942 прийняла постанову „в ім'я добра української справи... змагати до послаблення бандерівців”. Закутували чи розстріляли німці когось із „бандерівців” — то й добре, це ніяка втрата для українського народу, а користь, бо через те „бандерівці” послабли, а цього й треба „для добра української справи”!

Для підкреслення жертв організації полк. Мельника авторка доповіді згадує Олега Ольжича-Кандибу три рази, інж. М. Сціборського два рази, а далі під жертву німецького терору підтягає й Ярослава Барановського, бо Барановський був членом мельниківського ПУН.

Щойно в дальшому вичислюванні жертв авторка згадує і кількох членів революційної ОУН, всуміш із членами організації полк. Мельника, без відмічення, що це члени революційної ОУН, так що в незорієнтованого читача постає враження, що й вони були членами організації полк. Мельника. Таке невідмічення членства ОУНр особливо помітне через те, що авторка особливо старанно відмічує приналежність до організації Мельника кожного з членів тієї організації. Про членів же Проводу ОУНр, що впали жертвою німецького терору, Івана Равлика та Дмитра Мирона-Орлика, авторка не згадує зовсім, не говоривши вже про десятки інших членів революційної ОУН, загально відомих в українському житті, як, напр., Юліяна Петrenchка, організатора українського робітництва в часах польської окупації, Івана Габрусевича-Іртена, одного із перших керівних організаторів ОУН на ЗУЗ, хоч із членів організації Мельника авторка вичислює поіменно навіть звичайних рядовиків „похідних груп”.

Цікаво теж, що авторка зовсім не згадує закатованої Гестапом кур'єрки ОУН р., студентки Галини Столяр, хоч ця жертва мусіла б особливо зацікавити авторку своїм героїзмом — добровільним в небезпечній революційній роботі, бо закатована українська революціонерка була „бандерівкою”!

Не удостоїлась згадки як жертва німецького терору і студентка Галина Столяр в доповіді Осипа Зінкевича, присвяченій розгляді студентського життя під час другої світової війни („Українське студентство”), хоч там він вичисляє поіменно всіх загиблих українських студентів-членів партії полк. Мель-

ника і „безпартійних”. А Зінкевич є тим „патріотом”, що деморалізує українську студентську молодь та затрує її молоді душі іддю партійної ненависти. Це власне він є організатором збірника студентських доповідей про Україну в другій світовій війні, затруєного партійною стороннистю, нетолерантністю й фальшуванням фактів. У своїй доповіді він подбав про те, щоб до виготовленого ним списку українських студентів, жертв німецького терору, не попав ні один член ОУНР.

І студентське життя — за партійним мірилом

Студентське життя і всі його вияви цей партійний „патріот” міряє виключно партійним мірилом, тому позитивним і корисним для українського народу, на його думку, є тільки те, що робили українські студенти — члени організації полк. Мельника.

З таким мірилом вартостей цей псевдо-„об’єктивний дослідник українського студентського життя” підходить і до політики організації полк. Мельника на студентському відтинку, а цією політикою, між іншим, було введення при допомозі сторонніх політично-поліційних сил монопартійности і провідницького принципу в організоване студентське життя на терені Німеччини, Австрії й Чехії та вживання поліційного терору супроти тих, хто не погоджувався з такою системою диктатури партії, під маскою „впровадження” т. зв. правопорядку в студентському житті. Боротьба за свободу студентського організованого життя, за демократичні принципи в визначуванні складу проводів студентських організацій і проти втягання чужих політично-поліційних сил в українське студентське життя, це в оцінці цього партійного „патріота” було „анархізуванням студентського життя”.

Для ілюстрації, що це за „правопорядок” та який зміст і форми праці вводжено тоді в організоване життя українського студентства, зачитуємо уривки

із звідомлення про з'їзд Української Академічної Громади в 1940 р. в Празі:

„Салло прикрасив член УАГ... Спереду були жовтосині прапори з націоналістичним тризубом: на їхнім фоні видавався великий портрет Провідника полк. Андрія Мельника... Зборами проводив згідно зі звичаями голова УАГ Мирослав Риндик, що покликав на свого заступника Романа Федчука. В своєму вступному слові М. Риндик... закінчив тим, що студентство як було вірне сл. п. полк. Коновальцеві, так не менш непохитно стоїть за полк. Андрієм Мельником... Ревізійна Комісія... запропонувала уділити Управі абсолюторію без дискусії над звітами. Внесок прийнято аклямацією... Дотогочасний статут не відповідав вимогам організованого студентського життя ні сам по собі, ні своїм духом. Новий же статут був пристосований до нових потреб і передбачив використовування правдоподібних можливостей у будучому: він є побудований на вождівським принципі”. (Гл.: „Двадцять літ Української Акад. Громади”, ст. 60 і 61)

Отже, культ провідника одної партії з вивішуванням великих його портретів на залі нарад, з обов'язковими заявами про беззастережну вірність „єдиному” й „найбільшому”; „пропонування” приймати звіти про діяльність управи без дискусії і неминуче приймання такої „пропозиції” аклямацією; безоглядна монопартійність та крайня нетолерантність супроти інакше думуючих студентів, система безконтрольності „вождівського принципу” в „вборі” Управи і її діяльності — все мало бути тим „вищим ступнем організованого студентського життя”, на який вів під омофором організації полк. Мельника НОУС та який сьогодні глорифікує автор доповіді про українське студентство в другій світовій війні, О. Зінкевич!

Так само оцінює він і ідейно-політичний зміст роботи тогочасного „фюрерського” студентського псевдопроводу. Хто цікавився тими відносинами, той знає,

який занепад в ідейно-політичній площині принесли в своїх наслідках ті жалюгідні партійні герці організації полк. Мельника на студентському відтинку. Живе зацікавлення проблемами, традиційна в студентському житті дискусія й полеміка уступають місця бездушній фразеології про партію „монолітність” та сліпий послух „вождів”, а характеристичну для українського студентства ідейність починає витискати серед „правовірних” студентів політичне спекулянтство. До слова приходять кілька сильніших інтелектуально, але слабших характером одиниць, які раніше мали великі претенсії, але своєю поставою у важких умовах боротьби проти окупанта тих претенсій ніяк не виправдували, а через те й не могли займати відповідального становища, тепер постановили помститися за те на всьому „студентству 30 -тих років”. З цих міркувань зроджуються писання Рудка-Лісового, що обезцінюють українське студентство 1930-их років. У своїх статтях він обдаровував такими епітетами як „неуки”, „примітиви” та „безідейники” своїх колишніх товаришів, що були пробойовиками української націоналістичної революції, і тарабанів про „моральне банкрутство ідей” та „людини тих ідей”, хоч на його ж таки очах обезцінювані ним ідеї українського націоналізму захоплювали все ширше й міцніше український нарід і вели їх визнавців на вершини героїзму й посвяти. Тисячі українських студентів стали в тих важких роках німецької окупації України в перші ряди борців в обороні прав українського народу й за українську державність, сотні їх згинуло в боях з німецьким окупантом і сотні зносили знущання в німецьких тюрмах і концтаборах. А кілька „підвождів” типу Лісового, вскочивши в „провідники українських студентів” при чужій допомозі, обкидали болотом своїх товаришів, які стояли в бою.

Оцей прикрий фрагмент, оцю пляму в історії укра-

Інського студентства, доповідач називає „переломовим позитивом” в житті „нашої студіюючої молоді і навіть нашого цілого суспільства”! Бо цей сумної слави період в історії українського студентства проводився з ініціативи й під покровом партії, до якої належить автор доповіді.

Клясичну ілюстрацію партійницького примітивізму в утожнюванні своєї партії з нацією дає автор доповіді про українське студентство в закінченні своєї статті, коли говорить про історію ЦЕСУС-у; він запевняє, що по закінченні другої світової війни „створено нову студентську централю з подібною назвою”. Він має на думці відновлений у 1945 р. ЦЕСУС, на існування й діяльність якого „не дала дозволу” організація полк. Мельника. Для кращого розуміння того вибрику щодо історії ЦЕСУС-у ми пригадаємо коротенько деякі події.

Осіною 1945 р. в Західній Німеччині, де опинилося внаслідок воєнних подій кругло дві тисячі українських студентів, відновилося нормальна праця високих шкіл. Відновилося й організоване життя українського студентства. Відновлення його було тим колючіше, що українські студенти стали масово вписуватися на німецькі університети. Але збоку УНРРА, яка повинна була допомагати студентам-„діпістам”, прийшли несподівані перепони. Референт головної квартири УНРРА для справ високого шкільництва (як виявилось, поляк чи росіянин з походження) дозволив прийняти на студії лише по кілька, а найвище по кільканадцять українських студентів на окремі німецькі університети. Проти цього повели боротьбу організації українських студентів і добилися того, що, замість дозволених референтом УНРРА кількох чи кільканадцяти місць, німецькі університети признали українським студентам по кількадесят, а то й по кількасот місць.

Під кінець 1945 року діяло вже 12 українських сту-

дентських організацій, які об'єднували 1.356 студентів різних університетів в Західній Німеччині.

В наслідок спільних нарад тих студентських організацій постановлено відновити діяльність української студентської централі — ЦЕСУС-у. В журналі „Державна Думка” за січень 1946 читаємо:

„Відновлення діяльності ЦЕСУС-у. В днях 25-27 грудня 1945 р. відбувся в Баварії Український Все-студентський З'їзд. У З'їзді взяло участь 28 делегатів від 12 студ. організацій, що заступали 1.356 українських студентів. На З'їзді розглянено діяльність організацій українського студентства в часі другої світової війни та обговорено можливості й напрями дальшої діяльності. З'їзд рішив відновити діяльність ЦЕСУС-у, ввівши в статуті деякі поправки. Завданням відновленої організації поставлено заступати інтереси українського студентства та дбати про його глибоку фахову освіту, як теж про високий моральний рівень та всестороннє вироблення”.

Відновлений ЦЕСУС розгорнув широку працю, його членами стали всі інші українські студентські організації, що постали в тому часі в Австрії, Франції й інших країнах Західньої Європи. На черговому з'їзді ЦЕСУС-у в 1946 р. в рамках студентських організацій членів ЦЕСУС-у було вже поверх 1.700.

Але відновлення української студентської централі не подобалося організації полк. Мельника, бо в нових політичних умовах не стало вже чужої сили, яка допомогла б тій організації „держати правопорядок” в організованому житті українського студентства й визначати своїх людей на „провід” українських студентських організацій. Українське студентство тепер на своїх нарадах виразно засудило негідні студентського життя партійницькі герці НОУС-у в часі другої світової війни. В переписці колишніх діячів НОУС-у, яка впала в руки „не-ноусівців” і була подана до відома загалу українського студентства, до-

ручалося симпатикам „НОУС“-у й членам організації полк. Мельника не допускати до творення українських студентських організацій та до відновлення української централі, бо „в теперішній ситуації провід перехоплять бандерівці“!

Тому організація полк. Мельника „заборонила“ українському студентству відновляти діяльність української студентської централі ЦЕСУС. Та оригінальна заборона була вмотивована „правними“ аргументами, що, мовляв, первісний статут ЦЕСУС-у передбачав на першого заступника президента ЦЕСУС-у голову СУСОП-у (Союзу Українських Студентських Організацій у Польщі). А що весною 1939 р. головою СУСОП-у був студент Клявдій Білинський, то значить, що тепер він мав би бути „законним“ головою ЦЕСУС-у і тільки він мав право рішати про дальшу долю ЦЕСУС-у та про те, хто й як може відновляти діяльність ЦЕСУС-у й творити його провід.

Очевидно, „заборона“ організації полк. Мельника українським студентам відновляти свою централю на згаданій вище основі була цілковитим нонсенсом, бо коли перестала існувати така організація як СУСОП, якої головою був К. Білинський, а вона була розв'язана восени 1939 р. самою таки Управою, то разом з нею перестав існувати і її голова, як голова і як перший заступник голови ЦЕСУС-у, „мавший бути“ головою на випадок смерті чи іншої причини недіяльності вибраного голови. Отже К. Білинський з розв'язанням СУСОП-у перестав бути його головою і став приватною людиною і в ЦЕСУС-і він не мав ко-го, крім себе самого, репрезентувати. Тим самим він перестав бути і першим заступником ЦЕСУС-у, бо це становище було передбачене не для Клявдія Білинського як такого, тільки для голови СУСОП-у, хто б він не був.

А крім того, навіть якби й було десять кандидатів чи „мавших бути“ головами ЦЕСУС-у представників

організацій, то коли збирається загал студентства в своїй, так сказати б, масі і відновлює чотири чи більше років недіяльну центральну організацію, то це його право вибрати собі таку управу, яка йому, студентству, подобається. І бувші кандидати чи претенденти до головодства втрачають всяку владу й права супроти загального збору студентства. А що в статуті ЦЕСУС-у провідницький чи вождівський чи спадково-монархічний лад не був передбачений, тому й нонсенсом було дошукуватися спадкових прав неіснуючої організації на провід ЦЕСУС-у та вважатися (Клявдієві Білинському) законним диспонентом усього ЦЕСУС-у. Тут бо не могло бути ніякого сумніву, що ЦЕСУС-ом диспонує українське студентство, згідно з демократичними законами організованого життя, а не Клявдій Білинський, а тому про долю ЦЕСУС-у можуть рішати лише діючі українські студентські організації. Отже, коли після другої світової війни почали по різних університетських осередках знову діяти українські студентські організації, то вони і стали морально й законно диспонентами ЦЕСУС-у.

✓ На такому становищі став був теж Український Всестудентський З'їзд, який відбувся в Мюнхені 25-27 грудня 1945 р. і який репрезентував 12 діючих в тому часі українських студентських громад в Західній Європі, тобто коло 1.356 зорганізованих в українських студентських громадах студентів. Український Всестудентський З'їзд прийняв рішення відновити ЦЕСУС і вибрав нову Управу. Беручи до уваги тодішній політичний стан в Західній Європі, зокрема в Німеччині, З'їзд проголосив себе, після постанови про відновлення ЦЕСУС-у, З'їздом ЦЕСУС-у, прийняв постанову про додаток в назві „Еміграційний” (отже: ЦЕСУС — Центральний Еміграційний Союз Українського Студентства), щоб таким способом запобігти інтервенції большевицької влади, яка в тому часі мала, як відомо, в Західній Європі, а зокрема в Західній Німеччині, великий голос.

В Українському Всестудентському З'їзді брали участь теж студенти, які були членами організації полк. Мельника. Вони були теж співавторами рішення про відновлення З'їздом існування й діяльності ЦЕСУС-у та рішення про поправку в назві, як і в виборі нової Управи відновленого ЦЕСУС-у. Але тепер, в нових політичних умовах, всі рішення приймалися демократичним способом вільного голосування, що ніяк не підходило тим, хто засмакував був у вождівстві та ще й з чужого наказу і базувати своє управління до провідного посту не на авторитеті й признанні загалу українського студентства, а на „наказі вождя”. Тому, коли З'їзд величезною більшістю голосів засудив негідні українського студентства політично-організаційні герці НОУС-у в часі другої світової війни та його політику „гляйхшальтування” і до нової Управи ЦЕСУС-у не ввійшли особи, вибрати яких туди „наказувала” організація полк. Мельника, тоді ця організація проголосила, що Український Всестудентський З'їзд не мав права займатися ЦЕСУС-ом і відновляти його діяльність, бо „єдинокомпетентними” рішати про долю ЦЕСУС-у є... кілька членів організації полк. Мельника, яка „сама продовжує” діяльність ЦЕСУС-у, змінивши його назву на ЦеСУС з малим „е”. Таким способом побіч ЦЕСУС-у з'явився в 1946 р. ЦеСУС (популярно званий „малий Цесус”). Та „великий” ЦЕСУС був справді великим, бо охоплював своїми організаційними рамками поверх 1.700 українських студентів, а малий ЦеСУС мав всього-на-всього 50 студентів. Один з лідерів „малого ЦеСУС-у”, Іван Лисяк-Рудницький, написав при співпраці В. Рудка-Лісового пашквіль, який організація полк. Мельника видала анонімово й поширювала серед українського громадянства. Автори цього пашквілю називали Український Всестудентський з'їзд, що репрезентував 1.356 українських студентів, „збіговищем безмозгової отари”. **Зміст і стиль цієї публікації неймовірно простацький,**

так що вона є свідомством глибокого занепаду громадської культури.

Така „діяльність” „малого ЦеСУС-у” понижувала гідність українського студентства, тому Управа ЦЕСУС-у, не бачивши можливостей уникнути такого ненормального стану, заініціювала розмови про злиття „малого ЦеСУС-у” з ЦЕСУС-ом, щоб таким способом підтягнути його діяльність бодай засадничо під контроль загалу українського студентства. Переговори йшли дуже довго й пиняво, бо „малий ЦеСУС” висунув ті самі умови злиття, які дуже нагадують вимоги большевиків в питанні об'єднання Німеччини або Кореї, тобто паритетність. Згідно з цією вимогою, ЦЕСУС, що мав понад 1.700 студентів, і „малий ЦеСУС”, що мав кругло 50 студентів, мали мати на чергових загальних зборах ЦЕСУС-у по однаковій кількості голосів, а до нової Управи ЦЕСУС-у мали ввійти, на підставі попереднього домовлення, а не з вибору учасниками Зборів, представники ЦЕСУС-у і представники „малого ЦеСУС-у” по половині. ЦЕСУС пішов і на таку поступку, щоб елімінувати анархію з студентського життя.

Та О. Зінкевич в своїй доповіді гльорифікує діяльність як НОУС-у, так і „малого ЦеСУС-у”, бо одне й друге було ділом політичної партії, якої він є відпоручником на студентському відтинку. Він користується тут тією самою метою, якою користується „патріоти” тієї партії в усіх інших проблемах, визнаючи українським тільки те, що творила їхня партія, та заперечують корисність або й саме існування всього того в українському житті, що мало негативне відношення до політики їхньої партії. Тому О. Зінкевич в своїй доповіді запевняє українських студентів в ЗДА, що ЦЕСУС в 1945-47 рр. був „новою організацією з подібною назвою”, а не ЦЕСУС-ом, бо на відновлення діяльності ЦЕСУС-у двом тисячам тодішніх українських студентів не дав був дозволу провід партії полк. Мельника, а Український Всестудентський

З'їзд, що відновив діяльність ЦЕСУС-у й вибрав нову Управу, зігнував „наказ” партії полк. Мельника про те, який має бути основний склад нової управи й „дозволив собі” вибрати свobodно нову Управу.

Для викликання зорового враження, що нібито таки ЦеСУС (тобто створений в 1946 р. організацією полк. Мельника „малий ЦеСУС”) є „тим самим ЦЕСУС-ом, який існує від 1923 р. ”, а відновлений Українським Всестудентським З'їздом в 1945 р. є „новою студентською централею з подібною назвою”, О. Зінкевич не вагається свobodно фальшувати назву даної організації. Він пише про ЦЕСУС з часів до 1945 р. як „ЦеСУС”, хоч із праці С. Наріжного: „Українська Еміґрація” ле. го переконатися, що назва ЦЕСУС вживається там сотні разів і з великим, а не з малим „Е”. Так само в збірнику „Двадцять літ Української Академічної Громади” (Прага, 1941) у статтях інж. Дмитра Равича, президента ЦЕСУС-у, „УАГ й організоване українське студентське життя в Празі”; Якова Шумелди „Нарис життя українського студентства в Середній Європі за останніх 20 літ”; Марка Антоновича „20 років Української Академічної Громади”. Десятки разів в цих трьох статтях приходять назва ЦЕСУС завжди з великим „Е”. Та й спільні Загальні Збори, на яких ЦеСУС злився з ЦЕСУС-ом, прийняв виразну постанову про те, що назва ЦЕСУС має бути збережена з великим „Е”, як ЦЕСУС, а не як ЦеСУС.

Ясна річ, що такі методи „досліджування” дискваліфікують даних „дослідників” в очах нормальної людини й відбирають не тільки довір'я до них як до дослідників, але й пошану як до чесних людей. Не має сумніву, що й самі методи такої „науково-дослідної” праці не можна назвати гідними імені українського студента.

Для остереження українського студентства перед цією отрутою в доповідях про „Україну в другій світовій війні” ми й пишемо цю конфронтацію.

Чи справді „в другій світовій війні”?

Збірник доповідей має назву „Україна в другій світовій війні”. Друга світова війна, як відомо, почалась 1 вересня 1939 р. Виходить, що в збірнику мусіли б бути показані відносини в Україні від 1 вересня 1939 р. до 8 травня 1945 р. Тим часом у збірнику обговорюється тільки період німецької окупації України, а час від вересня 1939 р. до червня 1941 р. згадується лише принагідно то тут, то там, одним-двома реченнями. Особливо уваги не присвячено в жадній доповіді ні боротьбі українського народу проти московсько-більшевицького окупанта в тому періоді, що її вела революційна ОУН, ні жертвам большевицького терору.

Це промовчування особливо вражає в доповідях, присвячених оглядові українського студентського життя в тому періоді, та в доповіді, в якій вчислено поіменно жертви з рядів українського студентства. Відомо, що Крайовий Провідник ОУН Володимир Тимчій-„Лопатинський”, який згинув в лютому 1940 р. при переході кордону, розірвавшись, оточений большевиками, гранатою, та Зена Левницька, що згинула тоді ж, при переході кордону, повертаючись до краю для революційно-визвольної боротьби, були студентами львівського університету. Студентами були й засуджені большевиками в 1941 р. на розстріл члени Крайової Екзекутиви ОУН Степан Ніклевич, Юрій Левицький, Тарас Коцюба, Микола Матвійчук, Іван Максимів. Особливо ж широко відомим був в Україні політичний процес у Львові в січні 1941 р. проти 59 українських студентів, членів ОУН, в якому 48 підсудних, а між ними кільканадцять студенток, засуджено на кару смерті. Багатьох з них большевики встигли ще перед утечею зі Львова розстріляти. Голосним був той процес зокрема відважною поставою підсудних перед большевицьким судом. Як відомо,

навіть такі підсудні большевицьких судів, як старі революціонери Зінов'єв, Камєнєв, Бухарін та інші — калялись, обвинувачували самих себе й своїх товаришів, благаючи помилування. А в цьому процесі перед большевицьким судом молоденька студентка на запит прокурора, чи вона застрілила б його, якби дістала такий наказ від ОУН, сміливо відповіла: „Без найменшого сумніву, бо це було б корисним для України”. А коли спантелечений прокурор завважив їй, чи вона знає, що за те її чекає кара смерти, молоденька революціонерка заявила гордо: „Знаю і не лякаюсь зовсім вмирати за Україну!”

За революційно-визвольну боротьбу проти московського окупанта були суджені большевицьким судом в Дрогобичі, між іншими підсудними, й 8 українських студентів та 3 студентки, з яких одна, Теофіла Мацюрак, була засуджена на кару смерти. Але про цей період революційно-визвольної боротьби українського народу в часі другої світової війни „об'єктивні дослідники України в другій світовій війні” не згадують ні словом, як і не згадують імен вище згаданих героїв визвольної боротьби, коли вичислюють поіменно жертви, що впали в боротьбі з окупантом.

Чому?

А тому, що ті революціонери були „бандерівцями”. Та ще й тому, що всі вони своєю відданістю ідеям революційно-визвольної боротьби та своїм героїзмом і мужністю в обличчі смерті надто різко підкреслюють нікчемність НОУС-івських Рудків-Лісових, які в Берліні, на чужій стипендії сидючи, „переоцінювали націоналістичну ідеологію” й плюгавили революційно-визвольні ідеї українського націоналізму, балакаючи про „кризу” та „банкрутство” тих ідей і їхніх носіїв саме в тому часі, коли на рідних землях ті ідеї поривали до бою проти окупанта тисячі борців, а сотні носіїв тих ідей, яким у ході революційної боротьби доля судила впасти в большевицькі руки і стати перед большевицьким судом, демонстрували в обличчі

смерти мужність і відвагу, на яку тільки людська душа може бути здібна.

Тому то О. Зінкевич про період першої большевицької окупації Західньої України говорить зовсім коротко: „З приходом большевиків в Західню Україну біля 600 студентів і гімназійних абітурієнтів (очевидно, має бути: абсолювентів, бо матура в червні 1939 р. в Польщі відбулася нормально — П. Д.) опинюється на Заході, в німцями окупованій частині Польщі... Ціле студентське оранізоване життя в часі большевицької окупації могло проявитися у формах комітетів т. зв. студкомів — студентських комітетів, а згодом профкомів — професійних комітетів, які були під цілковитою контролею комсомолу, як рівно ж в різних допомогових організаціях і зокрема в спортовому клубі „Наука“, в який було майже включено все українське студентство”. І все. А про революційну працю українського студентства в тому періоді, про його боротьбу та про жертви тієї боротьби ані слова згадки. Зате про діяльність НОУС-у на терені Великонімецьчини, поза Україною, цілі сторінки, з цитатами окремих статей з преси НОУС-у включно.

Ми зовсім не заперечуємо твердження О. Зінкевича, що „спонзорована” організацією полк. Мельника діяльність проведу НОУС-у (до речі — наставленого при допомозі сторонніх сил!) „залишила помітний слід на духовому житті сучасного студентства”. Але ми вважаємо кінечним уточнити те твердження, в тому напрямі, що НОУС залишив свій слід в думанні лише певної частини українського студентства, тієї частини, що належала до малого ЦеСУС-у, який охоплював всього 50 студентів (на всіх коло 2.000). А на величезну більшість українського студентства (організованого) діяльність НОУС-у не мала ніякого впливу, бо більшість студентства дивилася на ту діяльність з погордою. Вони бачили, що в тому ж часі на українських землях велася під керівництвом революційної ОУН революційно-визвольна боротьба проти

московсько-більшевицького наїзника, а в тій боротьбі українські студенти стояли в перших лавах. І коли в духовості дрібної частинки українського студентства жолобила свій вплив НОУС-івська нігілістично-опортуністична фразеологія, то духовість загалу українського студентства формувалася на чинах таких репрезентантів українського студентства, як студентка Зеня Левицька, що замість НОУС-івської стипендії в Берліні вибрала участь в революційній боротьбі на рідних землях і, оточена при переході кордону більшевиками, розірвала себе гранатою. Таких, як студентка Галина Столяр, що мужньо витримала більшевицькі тортури й спокійно прийняла присуд смерті за революційну діяльність проти більшевицьких окупантів, а врятувавшись завдяки вибухові німецько-московської війни від розстрілу, знову включилася в підпільну боротьбу революційної ОУН проти нового окупанта і, попавши в руки німецького Гестапа, згинула від тортур, не зрадивши організаційних тайн. Отакі геройські вчинки українських студентів-революціонерів залишили глибокий слід на духовому житті великої більшості українського студентства на чужині в обговорюваному періоді. І це сучасне українське студентство повинно усвідомити.

